

Інклюзивна практика в контексті дошкільної освіти

Зміст

Заняття 1. Якими мають бути інклюзивний розвиток і виховання дітей у ранньому віці?	4
Заняття 2. Вдосконалення інклюзивної освіти через роботу з іншими педагогами	17
Заняття 3. Розуміння особливостей розвитку й потреб кожної дитини	29
Заняття 4. Співпраця з батьками й опікунами	46
Заняття 5. Організація привітного і стимулювального середовища для навчання	61
Заняття 6. Планування дня та варіювання навчальних занять і видів діяльності	76
Заняття 7. Використання предметів із реального життя, щоб стимулювати навчання	92
Додатки. Розшифрований текст фільму і роздаткові матеріали	106

Заняття 1

Якими мають бути інклюзивний розвиток і виховання дітей у ранньому віці?

Заняття 1. Якими мають бути інклюзивний розвиток і виховання дітей у ранньому віці?

Ключові питання, які потрібно опрацювати під час цього заняття

Немає значення, чи ви проводите навчальне заняття на весь день, чи просто коротеньке обговорення, спробуйте охопити вказані нижче ключові питання.

- Інклюзивні заклади дошкільної освіти підтримують навчання дітей із різноманітними здібностями й зацікавленнями.
- У ранньому віці діти мають численні базові потреби, які педагогам потрібно буде враховувати.
- Інклюзивні педагоги усвідомлюють, що в ці надзвичайно важливі ранні роки життя відбуваються ключові етапи навчання й розвитку дитини. Вони також знають, що досвід, отриманий дітьми в цей період, матиме вплив на все їхнє життя.
- Дошкільні заклади, які відповідають віку дитини і її індивідуальним потребам, формують у дітей основоположні навички і в такий спосіб закладають міцне підґрунтя для всього майбутнього навчання.
- Працюючи з дітьми молодшого віку, потрібно зосередитися на тому, щоб допомагати їм активно розвиватися тут і зараз, а не сприймати цей процес як підготовку до школи. Характерні для шкіл методи викладання не годяться для дітей молодшого віку, а застосування академічного підходу до навчання в ранньому віці не дає дітям жодних переваг.

Виконайте з учасниками декілька з нижченаведених вправ на свій вибір. За потреби передивіться відповідний уривок відео: 03:08—11:43

АБазові вправи

Вправа 1.1. Прийняття й цінування багатоманітності

⌚ 60 хвилин

Основна мета вправи

Згадати досвід перебування у молодшому віці, визнати й цінувати нашу багатоманітність.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте індивідуально. У вас є 5—10 хвилин, щоб згадати часи, коли ви були маленькою дитиною.
- Будьте готові розказати історію з власного дитинства. Виберіть історію, якою вам буде комфортно поділитися з іншими. Ця історія повинна привідкрити для інших учасників вашу біографію і минуле. Занотуйте свою історію, якщо це вам допоможе. У вас буде не більше 3—4 хвилин для розповіді.

Попросіть кожного учасника поділитися своєю історією з усією групою.

.....
Примітка для тренера. Якщо група велика, тоді, можливо, з міркувань економії часу, буде краще, якщо учасники ділитимуться своїми історіями в менших групах. Слідкуйте за тим, щоб усі учасники з повагою ставилися до історій одне одного.
.....

Попросіть учасників:

- висловити думки стосовно того, що спільного між історіями інших людей і їхніми;
- прокоментувати відмінності між історіями.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Ця вправа показує, що наш досвід дитинства багато в чому схожий. Ми всі були дітьми й можемо ще раз відчувати дитинство в ролі батьків, дідусів / бабусь або тіток і дядьків.

Ми також побачили, у чому ми й наш досвід є відмінними або багатоманітними. Ми проявили повагу одне до одного, визнаючи й цінуючи наші різні біографії і минуле

Важливий крок до інклюзивної освіти в дошкільних закладах — це повага до всіх дітей через визнання і цінування їхньої багатоманітності

Вправа 1.2. Визнання багатоманітності

⌚ 40 хвилин

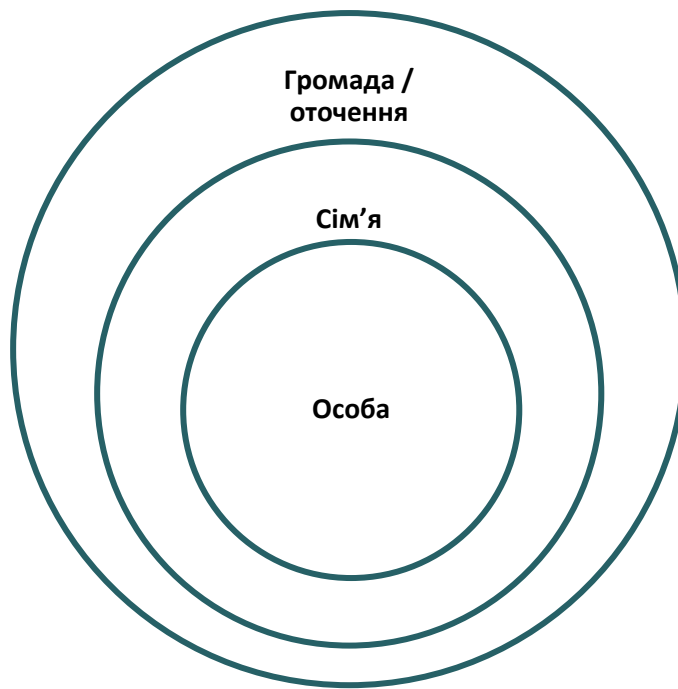
Основна мета вправи

Розглянути чинники, які обумовлюють багатоманітність дітей.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Згадайте дітей, яких ви знаєте або з якими працювали / працюєте. Чим ці діти відрізняються одне від одного?
- У вас є 5 хвилин, щоб записати всі відмінності, що спадають вам на думку.

Намалюйте на фліпчарті ось таку діаграму:

Через 5 хвилин дайте учасникам такі інструкції:

- Передавайте м'яч (або інший наявний предмет) по кімнаті.
- Перший учасник із м'ячем озвучує один пункт зі свого списку.
- Тренер записує озвучену відмінність на папірці або наліпці (стикері). Учасник каже тренерові, у якому колі помістити наліпку: особа, сім'я чи громада / оточення.
- Учасник передає м'яч іншій людині.
- Наступний учасник із м'ячем також називає одну відмінність зі свого списку, про яку ще не згадували. Тренер знову записує її на наліпці, а учасник каже, куди її приклеїти.
- Так триває, поки в учасників не вичерпаються нові варіанти відповіді.

.....
Примітка для тренера. Учасники можуть не погоджуватися щодо розміщення озвучених відмінностей. Ви можете обговорювати їхні думки в процесі або попросити їх записати, щодо якого пункту вони не погоджуються і чому. Наприкінці вправи вони зможуть озвучити свої ідеї. Приверніть увагу групи до того, що відмінності часто можна віднести до всіх трьох рівнів — індивідуального, сім'ї і громади / оточення.
.....

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Приклади, наведені в цій текстовій вставці, не є єдиними можливими. Це лише орієнтир. На початку вправи ви можете попросити групу назвати по одній ідеї для кожної категорії і в разі потреби навести їм приклад. Наприкінці вправи можете поділитися будь-якими іншими ідеями, які не були згадані.

Індивідуальний рівень

Гендер, здібності (наприклад, порушення, обдарованість), раса, сексуальна орієнтація, колір шкіри, фізичні риси, зовнішність, соціальна / емоційна сфера (наприклад, стан психічного здоров'я, травма, екстраверт / інтроверт), поведінкові особливості, комунікація (наприклад, мова меншини, жестова мова, затримка мовленнєвого розвитку).

Сім'я

Релігія, структура сім'ї (наприклад, дідусі й бабусі в ролі піклувальників, зведена сім'я, виховання в інституціях, патронатна сім'я, єдина дитина, велика сім'я), мова (наприклад, мова меншини, іноземна мова), етнічне походження, соціально-економічний статус (наприклад, безробітні), рівень освіти батьків, домашнє середовище (наприклад, рівень життя, тип житла — фермерське господарство, квартира, інтернат, постійні переїзди).

Громада / оточення

Спільнота, з якою себе ідентифікує дитина або з якою ідентифікують її (наприклад, більшість, меншина; лінгвістична, етнічна або культурна група; прив'язка до конкретного місця або професії), національний статус (наприклад, одне, подвійне або множинне громадянство; статус коротко- чи довгострокового мігранта, біженця, особи без громадянства або переміщеної особи).

В інклюзивних закладах дошкільної освіти жодна з цих (чи будь-яких інших) відмінностей не є причиною для не надання дитині доступу до освіти або її виключення з навчального процесу.

Пам'ятайте про те, що вам, можливо, потрібно буде визнати і врахувати ці відмінності, щоб забезпечити дітям доступ до освіти та участь у навчальному процесі.

Запитайте учасників:

- Чи знаєте ви дітей, які не змогли відвідувати заклад дошкільної освіти через будь-яку з вищезазначених причин?

Б Важливі теоретичні питання до обговорення

Вправа 1.3. Ранній розвиток і дошкільна освіта, що відповідають віку дитини

⌚ 60 хвилин

Основна мета вправи

Привернути увагу до того, що люди мають різне розуміння понять «раннє дитинство» і «дошкільна освіта».

Осмыслити дошкільну освіту з точки зору потреб дітей і громад.

Наголосити на тому, що діти мають цілу низку потреб, зокрема: самодопомога, мова і спілкування, фізичні, когнітивні, соціальні потреби, а також догляд / турбота.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Сформууйте групи з п'яти — шести осіб. При можливості, зробіть групи різномірними, щоб вони складалися з людей із різних регіонів або з відмінними ролями вдома, у громаді й на роботі.
- Обговоріть і дайте відповіді на такі запитання у своїх групах:
 1. Який вік охоплює поняття «раннє дитинство» у вашій місцевості?
 2. Які переконання і цінності побутують у вашій місцевості стосовно дитинства?
 3. Яка мета «раннього розвитку й дошкільної освіти» у вашій громаді? Які цілі мають батьки / опікуни? Які цілі ставлять перед собою педагоги?

Десь через 20 хвилин попросіть кожну групу представити свої відповіді на запитання 1. Тезово запишіть їхні ідеї на фліпчарті. Заохочуйте учасників пояснювати свої ідеї і визначити схоже і відмінне у відповідях різних груп.

Повторіть процес для запитань 2 і 3.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Тут не потрібно очікувати «правильних» відповідей. Насправді відповіді учасників можуть суттєво відрізнятися. Ця вправа якраз показує, що поняття «раннє дитинство» й «ранній розвиток і дошкільна освіта» можна тлумачити по-різному. Заохотьте учасників із розумінням та емпатією ставитися до відмінних поглядів і переконань, зокрема, якщо вони сумніватимуться в їхній доцільності. Уникайте звичайних протиставлень на кшталт «або / або», наприклад: діти молодшого віку вчаться в інших АБО навчаються самі. Натомість намагайтеся використовувати «І»: діти молодшого віку вчаться в інших І навчаються самі.

Внизу наведені приклади відповідей, які ви можете почути.

Віковий діапазон

0—5
0—8
3—4
0—16

Погляди й цінності, пов'язані з дитинством

Невинні
Неконтрольовані
Милі
Неслухи
Потребують захисту
Надбання сім'ї
Тягар
Ознака статків
Люблені й безцінні
Їх бачать, але не чують
Залежні
Незалежні
Повинні поважати старших
Заслуговують на повагу

Цілі розвитку й виховання дітей у ранньому віці

Навчити релігії
Підготуватися до школи, наприклад вивчити літери й цифри
Опанувати практичні навички, такі як приготування їжі, прибирання, самообслуговування
Спілкуватися з іншими дітьми
Подбати про дітей, щоб батьки могли працювати
Дослідити світ
Навчитися вчитися і сформувати любов до навчання
Вивчити традиції свого краю та інших громад
Навчитися самовираження

Підготуйте такий фліпчарт:

Щасливі спогади з дитинства

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте індивідуально. Запишіть три щасливі спогади з власного дитинства.
- Поділіться цими трьома спогадами зі своєю групою.
- У групах зведіть свої спогади в короткі тези.
- Представник від кожної групи озвучує тези своєї групи перед усім загальною і додає їх на фліпчарт.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

У ранньому віці діти мають численні потреби, серед яких: годування, одягання, особиста гігієна, безпека, емоційна прив'язаність і сон. Протягом цих ранніх років життя діти ростуть не лише в плані зросту й ваги. Їхній мозок також дуже швидко росте. Кількість нейронних зв'язків у мозку суттєво збільшується, набагато більше, аніж у будь-які інші періоди життя. Соціальна взаємодія і сенсорна стимуляція живлять мозок так само, як їжа живить тіло. Досвід, отриманий дітьми у цей період, матиме вплив на все їхнє життя. Навчання й розвиток на цьому унікальному етапі часто ділять на різні сфери. У цілях нашої роботи ми будемо використовувати п'ять категорій: самодопомога, мова й комунікація, фізична сфера, когнітивна сфера й соціальні навички. Ми також додали «турботу», яку ми визначаємо як практичну та емоційну підтримку, якої потребують діти молодшого віку, щоб повноцінно розвиватися та розкрити свій потенціал щонайповніше.

Покажіть фліпчарт, поділений на шість частин, які відображають п'ять вищезгаданих сфер плюс «турбота»:

Потреби дітей	
Самодопомога	Мова й комунікація
Фізична сфера	Когнітивна сфера
Соціальні навички	Турбота

.....
Примітка для тренера. Існують і інші підходи до категоризації розвитку дітей. Для цієї справи можна використовувати будь-який із них. Головне — показати, що є чітко виражені сфери розвитку й навчання.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Інклюзивний розвиток і виховання дають дітям раннього віку змогу вчитися та розвиватися в цих п'ять ключових сферах за підтримки й турботи педагогів, батьків і сімей. Інклюзивна освіта відповідає віку дитини і враховує її потреби. У своїй роботі педагоги керуються знаннями про ранній розвиток дітей, відповідними принципами, а також інтересами, потребами і здібностями окремих дітей.

Поверніться до тих щасливих спогадів, які представляли групи. Один за одним спробуйте перенести ці спогади з фліпчарта «Щасливі спогади з дитинства» на фліпчарт «Потреби дітей» і розмістити їх у відповідні категорії. Попросіть учасників висловити свої пропозиції щодо приналежності до тієї чи іншої сфери.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Відповіді можуть бути дуже різними. Приклад внизу показує, як ці відповіді можна структуровано перемістити з одного фліпчарта на інший. Ви не обов'язково дійдете одностайної згоди щодо того, у яку категорію розмістити кожну потребу. До того ж, деякі потреби будуть актуальними для кількох категорій.

Щасливі спогади з дитинства

Ігри з братами / сестрами
Обійми
Час, проведений із мамою
Розповіді бабусі
Співання пісень
Улюблена їжа
Можливість вилізти на улюблене дерево
Носіння нового одягу
Читання книг
Мій новий велосипед
Допомога дідусеві під час фарбування паркана
Мій найкращий друг (подруга)

Потреби дітей

Самодопомога	Мова й комунікація
Носіння нового одягу Допомога дідусеві під час фарбування паркана	Розповіді бабусі Співання пісень
Фізична сфера	Когнітивна сфера
Мій новий велосипед Можливість вилізти на улюблене дерево	Читання книг
Соціальні навички	Турбота
Ігри з братами / сестрами Час, проведений із мамою Мій найкращий друг (подруга)	Обійми Улюблена їжа

Проведіть коротеньке обговорення з усією групою з метою порівняння потреб дітей, визначених у цій таблиці, і тих цілей раннього розвитку й дошкільної освіти, які обговорювалися на початку. Виділіть будь-які відмінності й подібності.

Вдетальний розгляд конкретних питань

Рекомендуємо зосередитися на деяких конкретних питаннях, що порушуються в цьому розділі. Ключове питання — це:

- Готовність до школи

Вправа 1.4. Підходи до готовності до школи

🕒 90—120 хвилин

Основна мета вправи

Розглянути відмінності між закладами дошкільної освіти і школами з точки зору змісту навчання, підходів до викладання й навчання і навчального середовища.

Дайте учасникам такі інструкції:

- У великій групі проведіть мозковий штурм для визначення відмінностей між школами й закладами дошкільної освіти:
 - Чого навчають?
 - Як навчають?
 - Як виглядає розпорядок дня і навчальні приміщення?

Запишіть відповіді на дошці або фліпчарті.

Школи	Заклади дошкільної освіти

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Внизу наведені приклади відповідей, яких можна очікувати від учасників. Деякі з них можна використати як підказку для учасників.

Школи	Заклади дошкільної освіти
Чого навчають? Академічний зміст Викладання читання та математики	Чого навчають? Залежить від зацікавлень Спостереження
Як навчають? Більше під керівництвом вчителя Менше часу на ігри Контрольні	Як навчають? Спрямована дітьми ігрова діяльність Недирективний підхід Педагог взаємодіє з дітьми Педагог спостерігає, щоб планувати майбутнє навчання
Як виглядає розпорядок дня і навчальні приміщення? Більше учнів на одного вчителя Більше часу поза домом	Як виглядає розпорядок дня і навчальні приміщення? Доступність ресурсів і середовища Вільне переміщення Можливість вибору

Дайте учасникам такі інструкції:

- Сформууйте три групи. Якщо в цих трьох групах більше ніж шість людей, поділіться на підгрупи.
- Перша група працюватиме з **роздатком 1а**, друга — з **роздатком 1б**, а третя — з **роздатком 1в**.

Десь через 20 хвилин кожна група презентує / викладає концепції та питання зі свого роздатка перед усією групою.

Заняття 2

Вдосконалення інклюзивної освіти через роботу з іншими педагогами

Заняття 2. Вдосконалення інклюзивної освіти через роботу з іншими педагогами

Ключові питання, які потрібно опрацювати під час цього заняття

Немає значення, чи ви проводите навчальне заняття на весь день, чи просто коротеньке обговорення, спробуйте охопити вказані нижче ключові питання.

- Команди педагогів можуть співпрацювати, щоб упевнитися в тому, що кожна дитина залучена, і кожний вихователь працює на основі інклюзивних практик.
- Педагоги, які мають спеціальні знання або навички, можуть бути частиною команди й підтримувати своїх колег у забезпеченні інклюзії.
- Дослідження в дії у сфері інклюзивної освіти — це важливий інструмент для виявлення та усунення бар'єрів, з якими стикаються діти в плані доступу до дошкільних освітніх програм та участі в них. Дослідження в дії дають змогу педагогам дослідити свою практику, а потім вдосконалити її в співпраці з колегами.

Виконайте з учасниками декілька з нижченаведених вправ на свій вибір. За потреби передивіться відповідний уривок відео: 11:44—15:57

АБазові вправи

Вправа 2.1. Команда навколо дитини

🕒 40 хвилин

Основна мета вправи

Заохотити педагогів дослідити спектр наявних у їхньому колективі знань і подумати над тим, коли варто залучати додаткових фахівців.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюючи індивідуально або в парі з колегою з того самого закладу, перелічіть усіх працівників і вихователів вашого закладу дошкільної освіти.
- Окрім імені кожної людини, зазначте її конкретні навички. Працівники вашого закладу матимуть різні ролі, пройдене навчання або кваліфікації, сильні сторони чи вподобання, особливі таланти й досвід у конкретних сферах.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Кожна дитина розвивається у свій неповторний спосіб. Це означає, що з кожною окремою групою дітлахів перед вихователями постають нові виклики. Якщо ми будемо ділитися тривогами, досягненнями, ідеями й досвідом із колегами, то це допоможе нам краще впоратися з розмаїтими потребами наших вихованців. Якщо виникає проблема, з якою ви раніше не стикалися, вам не потрібно вирішувати її самотужки. У вас є команда, яка може вас підтримати. Можливо, у когось у колективі є ідеї, або хтось може розповісти про свої дії в схожій ситуації. Інклюзивна освіта ґрунтується на співпраці й командній роботі.

Проведіть з учасниками мозковий штурм щодо переваг командного підходу. Запишіть озвучені ідеї на фліпчарті або дошці.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Командний підхід має багато переваг. Ось деякі з них:

- Сукупно команда має набагато ширший спектр навичок, знань і досвіду, ніж кожна людина окремо.
- Обмінюючись думками та обговорюючи різні питання, члени команди можуть збагатити власні знання і досвід. Команда може працювати над спільними цілями і, відповідно, досягнути більшого.
- Члени команди наповнюють розмову різними точками зору і фаховими знаннями.
- Члени команди можуть допомагати й заохочувати одне одного підтримувати належну практику, професійний розвиток і мотивацію.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Діти мають право вчитися разом. Такий інклюзивний підхід на користь усім дітям. В інклюзивних закладах дошкільної освіти немає окремих кімнат для певних дітей, як і немає окремих вихователів чи асистентів, які відповідають лише за них. Якщо в колективі є педагоги, які мають спеціальні знання щодо роботи з дітьми з інвалідністю чи іншими специфічними потребами, вони повинні бути частиною команди й підтримувати своїх колег для забезпечення включення до навчального процесу всіх дітей. Усі вихователі та асистенти є частиною інклюзивної команди.

Дайте учасникам такі інструкції:

.....
Примітка для тренера. Якщо ви виконували з учасниками **вправу 1.2**, використайте складений ними перелік відмінностей. Якщо ні, то візьміть за основу приклади відповідей, наведені у **вправі 1.2**.
.....

- Порівняйте перелік відмінностей, який ми склали під час виконання **вправи 1.2**, з переліком членів вашого колективу і їхніх навичок.
- Виокремте ті знання і навички у вашому колективі, які можуть стати в пригоді для підтримки деяких із цих відмінностей.
- Складіть перелік тих знань і навичок, яких, на вашу думку, бракує.
- Чотири або п'ять охочих повинні поділитися своїми відповідями.
- Усією групою проведіть мозковий штурм, щоб зрозуміти, як ми можемо заповнити прогалини в знаннях і навичках, використовуючи наявні в наших громадах ресурси. Наприклад, якщо у нас є дитина, яка розмовляє мовою меншини, можливо, нам потрібно залучити до команди волонтера з її мовної спільноти. Для дитини з порушеннями слуху може знадобитися вчитель жестової мови. Якщо ж дитина має порушення мовлення, то цінним доповненням до команди стане вчитель-логопед, який допоможе фаховими порадами.

.....

Примітка для тренера. Хоча в цій вправі не порушується питання ролі батьків / опікунів, братів/ сестер та інших членів родини в команді, яка працює з дитиною, усі вони однозначно повинні бути активно залученими. Якщо хтось з учасників згадає про це під час обговорення, наголосіть на важливості цієї теми і скажіть учасникам, що в нас буде окрема вправа, повністю присвячена ролі сім'ї (**вправа 4.2**).

.....

Можливий варіант цієї вправи — діаграма команди

🕒 20 хвилин

Дайте учасникам такі інструкції:

Один учасник повинен навести приклад дитини з конкретною відмінністю, яку цей учасник знає або з якою працює (без вказування імені чи інших особистих даних).

Учасники повинні назвати всіх людей / фахівців, які, на їхню думку, можуть надати допомогу або пораду відповідно до особливості дитини.

Включіть усі пропозиції в діаграму, в центрі якої знаходиться дитина.

Повторіть на прикладі іншої дитини та продовжуйте, поки дозволяє час.

Б Важливі теоретичні питання до обговорення

Вправа 2.2. Спільна відповідальність

🕒 60 хвилин

Основна мета вправи

Заохотити педагогів подумати над тим, як вони можуть збільшити участь усіх дітей через розділення відповідальності за інклюзію з їхньою командою.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

В інклюзивних закладах дошкільної освіти всім дітям раді, усіх дітей цінують. Їх підтримують, щоб вони могли брати участь, взаємодіяти, досліджувати, гратися й навчатися разом зі своїми ровесниками.

Інклюзивна освіта — це не нова назва спеціальної освіти. У системах спеціальної освіти дітей ділять на «нормальних» та «особливих»; відповідно, вони відвідують або «нормальні», або «спеціальні» заклади освіти. В інклюзивній освіті ми визнаємо, що всі діти є унікальними, й існує лише один вид освітньої установи. У такому інклюзивному середовищі ми розуміємо важливість врахування унікальних і мінливих потреб усіх дітлахів.

Під час цієї вправи ми дізнаємося про п'ятьох дітей, які ходять у місцевий заклад дошкільної освіти. Усі вони мають якусь відмінність або чинники багатоманітності і стикаються з бар'єрами для навчання, розвитку та участі.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Сформууйте п'ять груп. У своїй групі прочитайте короткі описи п'яти дітей із **роздатка 2а**.
- У вас є 10 хвилин, щоб обговорити нижченаведені запитання окремо для кожної дитини й записати свої відповіді.
 - Як можна зробити ситуацію інклюзивнішою?

- Яким чином працівники могли би розділити відповідальність за інклюзію цієї дитини?

Через 10 хвилин попросіть кожну маленьку групу вибрати представника, який презентує її пропозиції перед загальною групою.

Занотуйте пропозиції на фліпчарті та обговоріть будь-які розходження в думках.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Немає правильних чи неправильних відповідей. Мета полягає в тому, щоб учасники подумали над тим, як збільшити участь кожної дитини й розділити відповідальність за інклюзію в рамках ширшої педагогічної команди. За потреби ви можете використати ці відповіді як приклади.

У дошкільному закладі є незрячий хлопчик. Йому нещодавно придбали тростину, але він ще не вміє нею користуватися для пересування. Тренер із місцевого реабілітаційного центру запропонував прийти в центр раннього розвитку й позайматися з дитиною.

- Тренер міг би навчити працівників закладу основам орієнтування і мобільності, щоб вони могли підтримати навчання дитини після занять із тренером.
- Таке навчання може відбуватися під час групового виду діяльності, коли діти досліджують середовище разом.
- Одного з вихователів можна навчити проводити такі заняття і потім включити їх у щоденний розклад закладу. Навчений виховатець може також поділитися отриманими знаннями й навичками з усім педагогічним колективом.

Дитина розмовляє мовою меншини. Її батьки хочуть, щоб вона вивчила основну мову. Один із працівників центру розмовляє мовою дитини. Він проводить багато часу, зокрема з цією дитиною, щоб допомогти їй зрозуміти інших і рутинні процедури.

- Цей працівник міг би навчити базових фраз усіх інших вихователів.
- Цей працівник міг би приклеїти наліпки на основні предмети й зони дошкільного закладу, щоб нагадати всьому колективу, як що називається. Можна також додати корисні вислови.
- Можна купити пісні й розповіді мовою меншини, які будуть використовувати всі вихователі.
- Один із батьків або представник громади міг би прийти й поділитися піснями та розповідями мовою меншини з іншими дітьми.

Дитина час від часу проявляє агресивну поведінку. Працівники переживають, що вона може завдати шкоди іншим дітям. Відповідно, вони виділили окремого вихователя, який грається з дівчинкою окремо від інших дітлахів.

- Усі працівники можуть пройти навчання з управління поведінкою.
- Під час зборів колективу можна розробити план дій, де буде чітко прописано, хто відповідає за що.
- Це можливість попрацювати з дітьми над визначенням прийнятної поведінки й навчити їх, що їм робити, якщо вони не задоволені поведінкою одне одного (або дорослих).

Дитина має синдром Дауна. Щотижня в заклад приходить вихователь із відповідними знаннями і працює з цим хлопчиком за окремим столом над розвитком його мовленнєвих і когнітивних навичок.

- Цей вихователь-фахівець міг би навчити когось із працівників центру працювати з такими дітьми. Потім цей працівник міг би включити таку роботу в щоденні заняття і види діяльності.
- Спеціально підготовлений вихователь міг би працювати з невеликою групою дітей (друзів і ровесників дитини із синдромом Дауна), а не окремо з цим хлопчиком.
- Спеціально підготовлений вихователь міг би провести тренінг для всього колективу центру, щоб ознайомити їх із техніками та стратегіями, які підходять для такої дитини. Він також може періодично навідуватися в центр, щоб отримати зворотний зв'язок від вихователів і відповісти на будь-які запитання або запропонувати додаткові ідеї.

Дитина з численними порушеннями ходить у заклад дошкільної освіти. Разом із нею приходить асистент вихователя, який слідкує за тим, щоб дитина могла брати участь у всіх заняттях і видах діяльності, що відбуваються в закладі.

- Асистент вихователя міг би бути додатковим членом педагогічної команди, готовим підтримати будь-яку дитину або працівника. У такий спосіб всі працюють разом і розділяють відповідальність за приділення особливої уваги й надання практичної підтримки дитині, яка цього потребує.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюючи індивідуально або в парі з колегою з того самого закладу, згадайте приклад дитини з вашого закладу дошкільної освіти, яка має різноманітні потреби та з якою займається один або лише кілька працівників.

- Подумайте над тим, як можна розділити цю відповідальність між усіма. Запишіть свою ідею, щоб озвучити її під час наступних зборів колективу як варіант розробки інклюзивніших практик.
- Якщо вам на думку не спадає жоден приклад із власного закладу, використайте один із наведених вище прикладів і складіть конкретний план дій, який би ви впровадили, якби така дитина відвідувала ваш заклад.

Вдетаьніший розгляд конкретних питань

Рекомендуємо зосередитися на деяких конкретних питаннях, що порушуються в цьому розділі. Ключове питання — це:

- Дослідження в дії (англ. — *action research*)

Вправа 2.3. Дослідження в дії

🕒 60—90 хвилин

Основна мета вправи

Ознайомити педагогів з поняттям «дослідження в дії» як процесом виявлення та усунення бар'єрів для інклюзії, а також виявлення і врахування здібностей і потреб дітей.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Щоб зробити освіту інклюзивнішою, педагоги можуть працювати з колегами, вихованцями та опікунами для виявлення та усунення бар'єрів, з якими стикаються діти в плані доступу та участі в освітньому процесі в їхньому закладі. Дослідження в дії — це апробований і перевірений підхід, за допомогою якого це можна зробити.

Забезпечити дієвий і сталий поступ у формуванні інклюзивних закладів і систем освіти можливо тоді, коли ті, хто повинен змінитися, залучені до процесу. Оскільки інклюзивна освіта означає пристосування до потреб окремих дітей, немає єдиного «рецепту», як це зробити. Дослідження в дії — це метод, який педагоги можуть використовувати, щоб планувати і впроваджувати зміни. Це ще одна можливість для всього педагогічного колективу попрацювати разом і залучити вихованців, батьків та опікунів.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Підніміть руку, якщо ви коли-небудь брали участь у будь-яких дослідженнях.
- Три або чотири людини з тих, хто підняв руку, повинні буквально кількома реченнями описати процес дослідження, до якого вони були залучені.

Покажіть **роздаток 26** у форматі фліпчарта або слайду PowerPoint.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Команда дошкільних педагогів хоче покращити свою практику. Вони хочуть підвищити рівень інклюзії через посилення присутності, участі й навчання дітей із різноманітними потребами.

Дослідження в дії починається з того, що ви дивитеся на ситуацію і намагаєтеся зрозуміти, що відбувається.

Наступний крок — замислитися над тим, чому це відбувається і що можна зробити по-іншому, щоб покращити ситуацію.

Це веде до дії, коли педагоги випробовують різні ідеї, щоб змінити ситуацію.

Дослідження в дії є циклічним, тобто на цьому етапі педагоги знову дивляться на ситуацію, щоб побачити, чи їхні ідеї спрацювали чи ні, що ще потрібно поміняти або що потрібно зробити далі.

Використовуючи цей процес, команда педагогів може постійно аналізувати й покращувати інклюзію у своєму закладі дошкільної освіти.

Попросіть учасників вказати схожі і відмінні характеристики процесу дослідження в дії і тих досліджень, про які розказували деякі учасники раніше.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

За потреби ви можете скористатися цими прикладами, щоб доповнити відповіді.

Дослідження в дії	Інші види досліджень
Немає чіткої кінцевої точки	Чіткий початок і кінець
Дослідниками є колектив закладу дошкільної освіти	Дослідження зазвичай проводиться сторонніми людьми
Базується на наявних у закладі знаннях і досвіді	Дослідники можуть бути не ознайомленими з наявними в закладі знаннями й досвідом
Ґрунтується на співпраці й командній роботі, може передбачати участь дітей, сімей і	Дослідники часто працюють самі

громади	
Дослідники також беруть участь у впровадженні змін	Дослідники передають результати іншим, щоб ті вжили відповідних заходів

Дайте учасникам такі інструкції:

- Перелічіть переваги того, що дошкільні педагоги виступають дослідниками й самі керують процесом дослідження.
- Учасники повинні озвучити свої відповіді, а тренер може записати їх на фліпчарті.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

За потреби ви можете скористатися цими прикладами, щоб доповнити відповіді.

- Інколи складно переконати педагогів у необхідності або практичності змін, якщо це роблять люди ззовні.
- Дослідження в дії можуть допомогти педагогам розпізнати, зрозуміти й поширити ефективні та інклюзивні аспекти їхньої практики.
- Дослідження в дії можуть допомогти педагогам виявити й змінити ті аспекти їхньої практики, які не є ефективними чи інклюзивними.
- Дослідження в дії допомагають педагогам системно підійти до осмислення їхньої роботи і впровадження необхідних змін.
- Дослідження в дії можуть допомогти педагогам переконати інших у користі від тієї чи іншої зміни.
- Дослідження в дії можуть допомогти педагогам обговорювати питання інклюзії з колегами, дітьми та піклувальниками. Це важливий крок для формування спільної відповідальності й розуміння, а це, у свою чергу, закладає підґрунтя для сталих змін.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Подумайте про свій заклад дошкільної освіти й те, який аспект вашої практики інклюзії можна було би дослідити з використанням процесу дослідження в дії.
- Запишіть можливе питання, яке стане початком циклу дослідження в дії для вашого колективу.
- Яка інформація вам знадобиться на першому етапі процесу, коли ми дивимось на ситуацію і визначаємо, що відбувається? Як ви можете її зібрати?

Попросіть трьох або чотирьох охочих поділитися своїми ідеями з усією групою.

Заняття 3

Розуміння особливостей розвитку й потреб кожної дитини

Заняття 3. Розуміння особливостей розвитку й потреб кожної дитини

Ключові питання, які потрібно опрацювати під час цього заняття

Немає значення, чи ви проводите навчальне заняття на весь день, чи просто коротеньке обговорення, спробуйте охопити вказані нижче ключові питання.

- Знання про розвиток дитини допомагають нам зауважити й підтримати її індивідуальні сильні сторони й зацікавлення.
- Використання в дошкільній освіті підходу, що базується на сильних сторонах, допомагає нам зосередитися на сильних сторонах, інтересах і здібностях дітей. Ми працюємо з дітьми на тому рівні, на якому вони перебувають, і намагаємося «будувати на тому фундаменті», який у них уже закладений. Інклюзивні педагоги знають, що діти вже мають певні знання, навички та установки, які вони можуть використати для навчання.
- Показники розвитку дитини найкраще використовувати в рамках ширшого розуміння, що розвиток — це динамічне і складне явище, яке є частиною цілісної картини дитини. В інклюзивній освіті показники розвитку дитини не використовуються для постановки діагнозу, порівняння дітей одне з одним чи їх виключення.

Виконайте з учасниками декілька з нижченаведених вправ на свій вибір. За потреби передивіться відповідний уривок відео: 15:58—20:47

АБазові вправи

Вправа 3.1. Наявні знання про розвиток дитини

⌚ 60 хвилин

Основна мета вправи

Розглянути показники розвитку дитини і їхнє застосування в дошкільній освіті.

Розглянути способи спостереження за дітьми для відстеження різних

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Інклюзивна дошкільна освіта повинна відповідати розвитку кожної дитини. Це означає, що педагоги знають, що кожна окрема дитина вміє роботи, а що ще ні. Педагоги використовують ці знання, щоб підтримати дітей і сприяти їхньому навчанню й розвитку.

Водночас, педагоги дошкільної освіти повинні розуміти основи навчання і розвитку дітей. Цю сферу знань часто називають «розвитком дитини», а основні аспекти навчання й розвитку на різних етапах — «показниками розвитку дитини».

Підготуйте п'ять наборів карток, вирізаних із **роздатка 3а**.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Сформууйте п'ять груп. Кожна група працюватиме з іншою сферою навчання й розвитку, а саме: самодопомога, соціальна, фізична, когнітивна, а також мова й комунікація.
- Ось набір карток із «показниками розвитку» для вашої сфери навчання і розвитку.
- Ваше завдання — посортувати картки в тому порядку, у якому зазвичай опановуються зазначені на них вміння.

Десь через 15 хвилин дайте кожній групі аркуш із відповідями (**роздаток 3б**) і попросіть їх перевірити свої відповіді.

Попросіть групи поділитися відповідями на такі запитання:

- Було легко чи складно розставити показники розвитку в правильному порядку? Поясніть свою відповідь.
- Чи були якісь показники розвитку, які було легше впорядкувати, ніж інші? Поясніть свою відповідь.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Показники розвитку для цієї вправи взяті з довідника «Portage» — це один із багатьох різних переліків показників розвитку дитини. Хоча немає двох повністю однакових списків, вони всі відображають «типовий» розвиток у широкому розумінні цього поняття. Водночас варто зазначити, що «показники розвитку» — це лише рекомендації, які потрібно використовувати гнучко, а не правила. Унікальні характеристики дітей і їхніх сімей, а також тих громад і місцевостей, у яких вони зростають, впливають на темп, порядок і значущість тих чи інших показників розвитку.

Попросіть групи обговорити запитання внизу й поділитися своїми відповідями:

- На вашу думку, чи відображає послідовність, зазначена в аркуші з відповідями, розвиток дітей, яких ви знаєте? Якщо ні, то чому?

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Показники розвитку — це загальні рекомендації, які допомагають нам зрозуміти, чого очікувати, а також зауважувати будь-що незвичне. Педагоги дошкільної освіти не зобов'язані бути медичними фахівцями, які діагностують інвалідність або захворювання. А втім, якщо розвиток дитини взагалі не відповідає очікуваному, важливо вчасно звернутися за допомогою у відповідні медичні й реабілітаційні центри, щоб затримка розвитку не перетворилася на стійке порушення.

Необов'язкова додаткова вправа — спостереження

🕒 60 хвилин

Спостереження — це простий та ефективний спосіб оцінити інтереси і вміння дітей.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Ви помічали, що інколи можете йти з одного місця в інше й майже нічого не бачити? Ви можете навіть не розуміти, як туди потрапили.

А інколи навпаки: ви повільно прогулюєтеся і зауважуєте багато об'єктів і звуків. Ви відчуваєте запах, який витає в повітрі, і помічаєте колір квітів. Ви звертаєте увагу на візерунки на будівлях або на малюнки, утворені сонячним світлом, що пробивається крізь гілки дерев. Ви чуєте цвіркотіння птахів або гул літака, що пролітає над головою. Ви відкриті й сприйнятливі, а це породжує допитливість і зачудування.

У закладах дошкільної освіти часто стільки всього відбувається, що складно взагалі щось зауважити. Ви постійно зайняті, намагаючись усе встигнути, переключаючись з однієї дитини на іншу й паралельно слідкуючи за всією кімнатою, щоб впевнитися, що все добре.

Однак, коли трохи сповільнюєтеся, починаєте набагато більше чути й бачити. Якщо споглядати і слухати дітей із допитливістю і зачудуванням, можна багато чого про них дізнатися: що їх цікавить, через що в них на обличчі з'являється усмішка, що вони знають і що вміють робити. Це те, що ми називаємо спостереженням.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте в тих самих малих групах, що й під час вправи 3.1.
- Використайте **роздаток 3в**, щоб у групі обговорити, які типи спостережень можуть допомогти вам з'ясувати, чи дитина опанувала навички з вашого переліку. За чим ще можна спостерігати?
- Обдумайте:
 - *Ресурси* — які ресурси ви можете створити або знайти, щоб більше дізнатися про розвиток дитини?
 - *Фахові поради* — які фахівці або організації у вашій громаді могли б вас проконсультувати або допомогти вам більше дізнатися про розвиток дитини?
 - *Батьки* — як можуть батьки допомогти вам краще зрозуміти розвиток їхньої дитини?

- Кожна маленька група повинна зробити невеличку презентацію перед усієї групою про корисні способи спостереження за розвитком дитини в тій сфері, над якою вони працювали.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Самодопомога

Типи спостереження

- Спостерігайте за тим, як діти одягаються (рольова гра та імітація).
- Спостерігайте за тим, як діти приходять і йдуть (одягання і знімання взуття, шапок, курток).
- Спостерігайте за дітьми під час приймань їжі.
- Спостерігайте за тим, як діти бавляться з ляльками або іграшковими тваринками (одягають їх).

Ресурси: великі дошки для відпрацювання навички застібання / розстібання ґудзиків, одяг для рольових ігор і ляльок, ляльки, іграшкові тваринки.

Фахівці: ерготерапевт, фізичний реабілітолог.

Батьки: запитайте в батьків, які з цих навичок їхні діти можуть застосовувати вдома самостійно, а які з допомогою. Запитайте, чи батьки очікують, що дитина сама повинна одягатися / їсти вдома.

Соціальна сфера

Типи спостереження

- Спостерігайте за діями, виразами на обличчі, жестами й поведінкою дітей у малих групах і парах, або коли вони граються самостійно.
- Слухайте їхні розмови і взаємодію.
- Приєднуйтеся до їхньої розмови, щоб отримати певні відповіді.

Ресурси: книги, парашут або великий шмат тканини для групової гри, колективні ігри (наприклад, «Бінго» і «Вгадай, хто»), мінімагазин (порожні судки для їжі, ігрові гроші).

Фахівці: педіатр, дитячий психолог або психіатр.

Батьки: запитайте в батьків, які з цих навичок їхні діти можуть застосовувати вдома самостійно, а які з допомогою. Запитайте, з ким діти взаємодіють удома, а також у ширшому родинному колі й громаді.

Фізична сфера

Типи спостереження

- Спостерігайте за діями дітей у різних місцях і з різними предметами.

- Приєднуйтеся до гри дитини, щоб вона могла імітувати різні дії. Спостерігайте за імітаціями.
- Використовуйте різні ресурси, щоб поспостерігати за конкретними навичками (наприклад, будівельні кубики, фломастери для малювання, книжка, кольорові олівці, ножиці).

Ресурси: дерев'яні бруски для побудови веж, набір вільних деталей різних розмірів і форм із вулиці, а також набір горщиків, бляшанок, коробок і підносів.

Фахівці: реабілітаційні центри (можуть надати допоміжне обладнання або допомогти забезпечити доступне середовище), фізичний реабілітолог, ерготерапевт.

Батьки: запитайте в батьків, які з цих видів діяльності дитина може виконувати і їй дозволяють виконувати вдома. Для яких видів діяльності в них вдома є необхідні ресурси?

Когнітивна сфера

Типи спостереження

- Дивіться, що діти створюють, ставте запитання і просіть їх розказати вам про свої творіння.
- Слухайте, про що вони розмовляють і які слова використовують.
- Створюйте для них можливості імітувати вас або долучатися до розмови.

Ресурси: книги, пазли, приналежності для малювання і будівельні кубики.

Фахівці: педіатр, дитячий психолог або психіатр.

Батьки: запитайте в батьків, які з цих навиків їхні діти застосовують вдома. Які ресурси та іграшки у них є вдома?

Мова й комунікація

Типи спостереження

- Прислухайтесь до слів, звуків і взаємодії дітей.
- Приєднуйтеся до дитячих розмов.
- Спостерігайте за їхньою мовою тіла, жестами та іншими способами комунікації.
- Спостерігайте за самотійною грою дітей, за грою дітей у парах і групах як з іншими дітьми, так і з дорослими, щоб зауважити, як вони взаємодіють.

Ресурси: книги, картки з картинками, світлини, малюнки.

Фахівці: логопед і фахівець із корекції мови.

Батьки: запитайте в батьків, як їхні діти висловлюються вдома, як вони щось просять, з ким вони спілкуються, які книги, пісні та оповідання їм подобаються.

Необов'язкова додаткова вправа — планування спостереження

⌚ 15 хвилин

Скажіть учасникам: спостереження є важливою частиною ролі педагога дошкільної освіти. Його можна заздалегідь спланувати.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Подумайте про дитину зі свого закладу і визначте ту сферу її розвитку, яку би ви хотіли дослідити ретельніше, наприклад фізичні навички, мова й комунікація, навички самодопомоги, когнітивні навички й соціалізація.
- Складіть план спостереження, який включатиме такі елементи:
 - Що конкретно ви хочете дізнатися про цю дитину?
 - Коли ви за нею спостерігатимете (під час якої рутинної процедури, у якій частині дня, протягом якого часу й так далі)?
 - Де ви спостерігатимете за нею?
 - Ви спостерігатимете за нею окремо чи під час взаємодії в малій групі, великій групі чи з дорослим?
 - Вам потрібні для цього якісь ресурси? Чи потрібно організувати конкретний вид діяльності і спланувати, як ви залучите до нього дитину?

Б Важливі теоретичні питання до обговорення

Вправа 3.2. Підхід, що базується на сильних сторонах

🕒 60 хвилин

Основна мета вправи

Розглянути переваги підходу, що базується на сильних сторонах, для інклюзивних закладів дошкільної освіти.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте в парах.
- Оберіть загальну навичку й запишіть її (наприклад, приготування їжі, садівництво, керування транспортним засобом, спорт, гра на музичному інструменті / спів, мистецтво або будь-яка інша навичка на ваш вибір).
- Дайте відповіді на такі запитання:
 - Що вам найкраще вдається в обраній навичці?
 - Що б ви хотіли покращити?
- Потім дайте відповіді на такі запитання:
 - Що вам погано вдається в обраній навичці?
 - Що ви **не** вмієте робити?

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Тривалий час показники розвитку дитини використовувалися, щоб з'ясувати, що діти не вміють робити, тобто акцент робився на виявленні затримок і прогалин або дефіцитів розвитку. Це підхід, що базується на дефіцитах. Недолік цього підходу в тому, що він не враховує вміння та зацікавлень дітей — двох надзвичайно важливих чинників для майбутнього навчання. Якщо ми хочемо зробити розвиток і виховання дітей у ранньому віці інклюзивнішими та ефективнішими, нам потрібно змінити наратив. А це означає, що потрібно змістити акценти й не сприймати дитину як «проблему». Потрібно мислити ширше й не сприймати дитину лише на основі її затримки розвитку, особливості чи інвалідності. Ми працюємо з дітьми на тому рівні, на якому вони перебувають. Ми намагаємося виявити сильні сторони, зацікавлення і вміння дітей. Замість того, щоб шукати, чого бракує, ми виявляємо те, чим володіють діти, і використовуємо наявні вміння як фундамент для подальшого розвитку й навчання. Це підхід, що базується на сильних сторонах. Він є інклюзивним і дієвим, відповідно до наявних знань про те, як навчаються діти.

Дайте учасникам такі інструкції:

- У парах подивіться на ті відповіді, які ви записали.
- Вам потрібно було відповісти на дві пари запитань. Визначте, які запитання відображають підхід, що базується на дефіцитах, а які — підхід, що базується на сильних сторонах.
- Обговоріть, чи відповіді на перші два запитання були кориснішими для вас, аніж відповіді на наступні два запитання. Обґрунтуйте свою відповідь.

.....
Примітка для тренера. Учасники можуть вважати, що запитання про дефіцити (друга пара запитань) мають більшу цінність. Зауважте, що хоча вони вказують на те, чого дитина могла б навчитися, це не обов'язково те, що цікавить дитину або що вона готова опанувати.
.....

Тепер дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте в шести малих групах.
- У своїй групі прочитайте твердження, яке ви отримаєте на картці [виріжте картки з **роздатка 3г**].
- Обговоріть отримане твердження на основі нижченаведених запитань:
 - Ви погоджуєтеся з цим твердженням? Чому так / чому ні?
 - Якщо ми погоджуємося з цим твердженням, як воно може допомогти нам краще підтримувати дітей?
 - Чи можете поділитися прикладом застосування такого мислення в роботі з дітьми?
 - Як такий спосіб мислення може допомогти нам забезпечити інклюзію для всіх дітей у закладах дошкільної освіти?

Необов'язкові додаткові вправи — зміна фокусу

Додаткова вправа 1

⌚ 5 хвилин

Дайте учасникам такі інструкції:

- Подивіться на картинку в **роздатку 3г**.
- Кого ви бачите: молоду пані чи стару жінку?

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

На ту саму ситуацію можна дивитися з двох різних точок зору. У підході, що базується на сильних сторонах, ми робимо акцент на сильних сторонах кожної дитини. Це не означає, що ми нехтуємо затримками розвитку, проблемами або труднощами. Показники розвитку можуть допомогти нам зрозуміти, у чому діти потребують додаткової підтримки. Однак як педагоги дошкільної освіти ми повинні фокусуватися передусім на тому, що діти вміють робити й чим цікавляться. На це є багато причин:

- Якщо ми знаємо, що вміють робити діти й чим вони цікавляться, ми можемо визначити цілі й підходи до навчання, які відповідають їхньому етапу розвитку, а також збільшити їхню мотивацію до навчання.
- Якщо ми розуміємо, якими компетенціями й ресурсами вже володіють діти, у нас є вихідна точка для надання їм підтримки. Ми знаємо, що вони вже вміють робити самостійно, а в чому потребують підтримки. Наше завдання полягає в тому, щоб допомогти дітям нарощувати ті навички, які вони можуть застосовувати самостійно, шляхом зменшення або адаптації підтримки, яку ми надаємо їм у процесі розвитку.
- Якщо ми просто складемо перелік того, що не так із дитиною або що вона не вміє робити, це не допоможе нам спланувати її навчання і розвиток. Тоді нам може здаватися, що ми не здатні підтримати дитину без допомоги відповідних фахівців або взагалі не здатні забезпечити її участь у навчальному процесі. Такі списки використовуються для навішування ярликів або виключення дітей із навчального середовища, а не для підтримки їхнього розвитку.

Вибір підходу, що базується на сильних сторонах, можна порівняти з вибором того, на якому з двох облич на картинці ми хочемо зосередити увагу. В рамках цього підходу ми вирішуємо сприймати дитину як компетентного учня, незалежно від того, на якому етапі розвитку вона перебуває.

Додаткова вправа 2

🕒 15 хвилин

Дайте учасникам такі інструкції:

- Подивіться на картинки в додатку **3д** і запишіть, що ви бачите.

Десь через 5 хвилин опрацюйте по черзі кожну картинку, запитуючи в учасників, що вони побачили.

.....
Примітка для тренера. Якщо учасники скажуть, що з дитиною щось «не так», або вкажуть на те, що «не вміє» робити дитина, запитайте, як вони це «бачать» на картинці. Здебільшого те, що ми бачимо, спостерігаємо, чуємо й помічаємо, базується на тому, що дитина робить, вміє робити, які вирази в неї на обличчі в процесі виконання якихось завдань, що вона вибирає, з ким вона і як вона себе поводить у конкретному середовищі. Ми не можемо «бачити» те, чого там немає.
.....

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Мета цієї вправи полягала в тому, щоб показати, що застосовувати підхід, що базується на сильних сторонах, легко і природно. Потрібно просто сприймати дітей такими, якими вони є, і зосереджувати увагу на тому, що вони вміють робити.

Додаткова вправа 3

🕒 10 хвилин

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Якщо ми хочемо змістити фокус на сильні сторони, нам потрібно змінити слова, які ми використовуємо.

Дайте учасникам такі інструкції:

- На чистому аркуші паперу складіть перелік тих слів, які б ви **не** вживали для опису дітей в рамках підходу, що базується на сильних сторонах.

.....
Примітка для тренера. Ви можете запропонувати кілька варіантів, щоб допомогти учасникам почати, або додати ці слова пізніше, якщо вони не будуть озвучені: не може, неправильний, трудність, не, ніколи, нездатність, неналежний, обмежений, проблема, аномальний, тяжкий / серйозний, дефектний, не зможе.
.....

- Один учасник зачитує свої слова, потім зіжмакує аркуш і викидає його в смітник, який тримає тренер. Наступний учасник озвучує лише ті слова, які ще не були згадані, і також викидає свій аркуш у смітник. І так, поки всі учасники не озвучать нові слова й не викинуть свої списки в смітник.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Ми не фокусуємося на тому, що не вміють робити діти, а радше намагаємося виявити сильні сторони дітей, серед яких — їхні інтелектуальні, фізичні й міжособистісні навички, уміння, схильності, зацікавлення і джерела мотивації.

В Детальніший розгляд конкретних питань

Рекомендуємо зосередитися на деяких конкретних питаннях, що порушуються в цьому розділі. Ключове питання — це:

- Обмеження показників розвитку

Вправа 3.3. Обмеження показників розвитку

🕒 60 хвилин

Основна мета вправи

Усвідомити обмеження показників розвитку і показати інклюзивні альтернативи.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Хоча педагогам дошкільної освіти важливо знати типову траєкторію розвитку дитини, ми не повинні застосовувати ці знання занадто жорстко. Якщо ми не будемо обачними, знання про розвиток дитини можуть призвести до не інклюзивних практик.

Озвучте перед учасниками дві загрози для інклюзивної освіти від застосування показників розвитку дитини й запишіть їх на фліпчарті або попросіть учасників це зробити.

Загроза 1 — виокремлення дітей для проходження реабілітації або поділ на окремі групи для надання диференційованої підтримки.

Загроза 2 — навішування на дітей ярлика «затримка розвитку».

Проведіть обговорення на основі нижченаведених запитань:

- Як знання про розвиток дитини можуть стати причиною кожної загрози?
- Чому, на вашу думку, цей результат становить проблему / загрозу?
- Якою б мала бути інклюзивна реакція на кожну загрозу? Як інклюзивний заклад дошкільної освіти може уникнути цієї загрози?
- Чи є ще якісь загрози, які можна додати до цього переліку?

Дайте учасникам такі інструкції:

- У групах із п'яти — шести осіб згадайте приклад (реальний або гіпотетичний) прояву кожної із загроз у закладі дошкільної освіти.
- Потім згадайте приклад (реальний або гіпотетичний), коли кожної загрози вдалося уникнути через застосування інклюзивної практики.
- Поділіться своїми прикладами з усією групою.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Найкраще почати з власного досвіду учасників і заохотити їх поділитися прикладами інклюзивного застосування знань про розвиток дитини.

Відповіді, наведені внизу, можна використати як підказку для учасників або, за потреби, як доповнення.

Загроза 1 — виокремлення дітей для проходження реабілітації або поділ на окремі групи для надання диференційованої підтримки.

- Приклад 1. Спостереження показують, що хлопчик дуже відстає від інших дітей у розвитку фізичних навичок. З ним хоче попрацювати фізичний реабілітолог, зокрема поробити конкретні вправи й розтяжки на укріплення м'язів. Для цього вона забирає його й ще двох дітей, які потребують лікувальної фізкультури, в окрему кімнату / зону.
- Приклад 2. В рамках інклюзивної освіти, фізичний реабілітолог може проконсультувати одного з вихователів щодо тих вправ і розтяжок, які потрібні дитині. Потім вихователь включає їх у щоденний розпорядок дитини. Деякі з цих вправ можна виконувати в присутності інших дітей, коли всі відпочивають, слухаючи розповіді, тоді як інші можна адаптувати під розваги на гойдалці або гру з м'ячем, які, як знає вихователь, подобаються дитині.

Інколи спостереження за розвитком дитини можуть привернути увагу до потреби запобігти подальшій затримці або порушенню. В інклюзивному освітньому середовищі підтримка надається в рамках щоденних практик закладу дошкільної освіти. Індивідуальний або диференційований підхід повинен бути невіддільною частиною роботи вихователів. Оцінка розвитку використовується для прийняття рішень про включення або виключення. Соціальне відокремлення дітей у цілях реабілітації може призвести до затримок в інших сферах розвитку.

Загроза 2 — навішування на дітей ярлика «затримка розвитку».

- Приклад 1. На хлопчика повісили ярлик «затримка розвитку». Відповідно, вихователі не покладають на нього майже жодних сподівань і не спонукають його розширювати свої вміння. Вони припускають, що він однаково не зможе нічого зробити.
- Приклад 2. У системі інклюзивної дошкільної освіти педагоги покладають

великі очікування на всіх дітей і слідкують за тим, щоб діти отримували достатню підтримку і стимули для повного розкриття свого потенціалу. Педагоги розуміють, що кожна дитина розвивається по-різному, у своєму темпі, на що є багато різних причин.

Сповільненість або нерівномірність розвитку в ранньому віці є досить поширеними. Поки увага дитини зосереджена на конкретній навичці, яку вона намагається опанувати, розвиток в інших сферах може пригальмуватися. Усі діти мають сильніші і слабші сфери розвитку.

Відмінності в розвитку дітей можуть обумовлюватися багатьма різними причинами в будь-який конкретний момент часу. Існує широкий спектр чинників, які визначають унікальну траєкторію розвитку кожнісінької дитини, зокрема:

- культурні відмінності між домом і навчальним закладом: пріоритети, очікування, події, середовища, дозволене / не дозволене, правила, рутинні процедури і традиції;
- мовні відмінності: мова, якою розмовляють вдома, багатомовність, мова меншини, жестова мова, друга мова, затримка мовленнєвого розвитку та утруднення мови;
- домашнє середовище: очікування, рівень освіти батьків, брати / сестри, родичі і громада, ресурси і навколишнє середовище, рівень стресу вдома;
- особисті відмінності: уподобання, індивідуальний талант, зосередженість на опануванні конкретної навички (що гальмує розвиток в інших сферах), схильність, фізичні уміння і соціальні преференції.

Отож, показники розвитку дитини потрібно використовувати як частину цілісної картини дитини й у рамках ширшого розуміння того, що розвиток дитини — це динамічний, комплексний процес. Їх не можна використовувати для визначення діагнозу, порівнювання дітей одне з одним чи їх виключення. У контексті інклюзивної освіти знання про розвиток дитини — це інструмент для визначення умінь, зацікавлень і потреб дитини з метою надання індивідуалізованої підтримки, яка, при можливості, інтегрується в щоденну практику.

Деякі діти взагалі не відповідають типовим закономірностям розвитку. Інклюзивна підтримка допомагає впевнитися в тому, що, попри це, такі діти все одно живуть повноцінним і щасливим життям.

Заняття 4

Співпраця з батьками й опікунами

Заняття 4. Співпраця з батьками й опікунами

Ключові питання, які потрібно опрацювати під час цього заняття

Немає значення, чи ви проводите навчальне заняття на весь день, чи просто коротеньке обговорення, спробуйте охопити вказані нижче ключові питання.

- Партнерські стосунки з батьками й родинами — запорука успішної інклюзії. Коли сім'я активно залучена в навчання дитини, дитина справляється краще. Коли педагоги розуміють дітей і ситуацію в їхніх сім'ях, вони можуть краще спланувати організацію освітнього процесу.
- Педагоги можуть отримати безліч цінної інформації від батьків і родин, завдяки чому діти матимуть більше можливостей для участі й навчання. Інклюзивна освіта є ефективнішою, якщо сім'ї активно залучені в навчання та розвиток дітей.
- Інклюзивні педагоги розуміють, що різні сім'ї мають різні спроможності та потреби, а також усвідомлюють важливість активної взаємодії та комунікації з батьками й родинами.

Виконайте з учасниками декілька з нижченаведених вправ на свій вибір. За потреби передивіться відповідний уривок відео: 20:48—26:14

АБазові вправи

Вправа 4.1. Двосторонні взаємини між родинами й педагогами

🕒 60 хвилин

Основна мета вправи

Обміркувати, якою важливою інформацією можуть обмінюватися батьки, родини й педагоги.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Педагоги інклюзивної дошкільної освіти розуміють, що всі діти — особистості. Ба більше, вони усвідомлюють, що діти є членами своєї сім'ї і невіддільною частиною всього того, що формує їхню сім'ю. А це не лише гени і виховання, а також спосіб життя, етнічне походження, приналежність до громади і спільний досвід.

Коли родина бере активну участь в освіті дитини, дитина справляється краще, а навчання дає стійкі результати. Що краще педагоги розуміють дітей і їхні родини, то краще вони зможуть адаптувати навчальний процес до потреб кожної окремої дитини.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Сформууйте шість або сім груп. Кожна група отримає опис однієї сім'ї з роздатка 4а.

.....
Примітка для тренера. Додайте інші описи, якщо є певні родинні особливості, характерні для вашої місцевості.
.....

- Обговоріть і занотуйте відповіді на такі запитання:
 - Про що педагоги дошкільної освіти можуть довідатися від цієї сім'ї, щоб покращити включення їхньої дитини?
 - Яку інформацію сім'я може отримати від педагогів, щоби почуватися впевненіше, приводячи дитину в заклад дошкільної освіти?

- Чи ви маєте досвід роботи з дітьми з таких родин? Чи можете щось доповнити з власного досвіду?
- Групи повинні записати свої відповіді на аркуші для фліпчарта в такому форматі:

Тип родини: _____	
Інформація, яку педагоги можуть отримати від сім'ї	Інформація, яку сім'я може отримати від педагогів

Через 20 хвилин дайте учасникам такі інструкції:

- Один представник від кожної групи тримає їхній аркуш (або вішає його на стіну, якщо вистачає місця, і стає біля нього), тоді як інші учасники ходять по кімнаті й переглядають аркуші всіх інших груп.
- Учасник, який тримає аркуш, може, за потреби, пояснити чи уточнити те, що на ньому написано. Через 15 хвилин його заміняє інший член групи, щоб у першого теж була можливість подивитися на аркуші інших груп.
- Будь-хто може додавати ідеї до аркушів інших груп.

Через 30 хвилин закінчіть вправу проханням до учасників, які тримають аркуші, озвучити дві улюблені ідеї з кожної категорії.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Ви можете використати ці приклади відповідей як підказки чи доповнення — або під час перегляду аркушів, або наприкінці вправи.

Дитина розмовляє іншою мовою вдома

Інформація, яку можуть отримати педагоги:

- подробиці про мову, як от її походження та діалект;
- набір основних фраз;
- слова, які часто використовує дитина;
- особливі пісні або віршики рідною мовою дитини;
- імена і звернення, які дитина використовує стосовно важливих для неї людей;
- наскільки дитина знає домінуючу мову;

- чи були би члени сім'ї зацікавлені в тому, щоб побути в закладі дошкільної освіти, поки дитина опановує основи мови й рутинні процедури; як вони можуть долучитися до процесу навчання;
- зацікавлення, темперамент, особистість і кругозір дитини.

Інформація, яку може отримати сім'я:

- як вивчення мови заохочується в ЗДО;
- якими мовами розмовляють вихователі;
- які мовні ресурси наявні в ЗДО;
- як вихователі можуть отримати допомогу з мовою, якщо виникне потреба;
- яка саме освіта й догляд будуть надаватися.

Дитина має унікальні звичаї й культуру вдома

Інформація, яку можуть отримати педагоги:

- система сімейних цінностей;
- важливі традиції, святкування і події;
- важливі для дитини пісні, оповідання і сторінки історії;
- протоколи, вимоги до харчування або важливі практики;
- релігійні погляди і звичаї;
- чи були би члени сім'ї зацікавлені в тому, щоб провести певний час у закладі дошкільної освіти, щоб допомогти вихователям включити культуру дитини в рутинні процедури, інтер'єр, ресурси і практики ЗДО; як вони можуть долучитися до процесу навчання;
- зацікавлення, темперамент, особистість і кругозір дитини.

Інформація, яку може отримати сім'я:

- що ЗДО цінує і відзначає багатоманітність;
- що ЗДО прагне бути відкритим до різних культур і звичаїв та організовувати процес навчання так, щоб дитина пишалася своїм походженням;
- чи є вихователі або працівники (або, можливо, й інші діти), які розділяють культуру і звичаї дитини;
- яка саме освіта й догляд будуть надаватися.

Дитина живе у зведеній сім'ї

Інформація, яку можуть отримати педагоги:

- імена та інші факти про важливих у житті дитини людей;
- де живе дитина (якщо домівок кілька) і хто є основними піклувальниками;

- зацікавлення, темперамент, особистість і кругозір дитини.

Інформація, яку може отримати сім'я:

- що вихователі відзначають багатоманітність і цінують думку всіх важливих у житті дитини людей;
- що всім членам родини будуть раді в ЗДО;
- що вихователі будуть поважати очікування сім'ї щодо того, хто має право опіки, хто може забирати дитину із ЗДО і хто приймає рішення;
- яка саме освіта й догляд будуть надаватися.

Дитина має труднощі в навчанні

Інформація, яку можуть отримати педагоги:

- у який спосіб дитина вчиться найкраще;
- улюблені предмети, пісні, історії або види діяльності;
- як дитина спілкується / здійснює комунікацію;
- інші люди (наприклад, фахівці, допоміжні служби), які працюють із сім'єю;
- уміння та сильні сторони дитини;
- які цілі та очікування сім'я покладає на дитину;
- зацікавлення, темперамент, особистість і кругозір дитини.

Інформація, яку може отримати сім'я:

- досвід, знання і кваліфікації педагогічного колективу;
- індивідуальний підхід, який застосовують вихователі;
- що вихователі цінують багатоманітність і мають бажання більше дізнатися про їхню дитину;
- що всі діти найкраще вчаться разом, і їхня дитина буде отримувати необхідну підтримку, щоб гратися і вчитися разом із ровесниками;
- яка саме освіта й догляд будуть надаватися.

Дитина довгий час хворіє

Інформація, яку можуть отримати педагоги:

- будь-які спеціальні застережні заходи з боку вихователів, інших працівників ЗДО і дітей;
- будь-які додаткові або відмінні потреби, пов'язані з доглядом / допомогою;
- ліки або вимоги до харчування;
- плани дій в екстрених ситуаціях;
- зацікавлення, темперамент, особистість і кругозір дитини.

Інформація, яку може отримати сім'я:

- досвід, знання і кваліфікації педагогічного колективу;
- політика ЗДО щодо лікарських засобів;
- плани дій в екстрених ситуаціях;
- індивідуальний підхід, який застосовують вихователі;
- що діти отримують необхідну підтримку, щоб вчитися і розвиватися у власному темпі;
- яка саме освіта й догляд будуть надаватися.

Дитина нещодавно переїхала в країну

Інформація, яку можуть отримати педагоги:

- біографічні дані дитини та історія переїзду;
- важливі деталі про країну походження, переїзд, теперішні життєві обставини, вплив на дитину й будь-які пов'язані з цим потреби в додатковій підтримці (в плані мови, культури тощо);
- важливі люди в житті дитини поза найближчими рідними;
- чи були би члени сім'ї зацікавлені в тому, щоб провести певний час у закладі дошкільної освіти, щоб допомогти вихователям відобразити країну походження дитини в рутинних процедурах, інтер'єрі, ресурсах і практиках ЗДО; як вони можуть долучитися до процесу навчання;
- зацікавлення, темперамент, особистість і кругозір дитини.

Інформація, яку може отримати сім'я:

- що ЗДО відкритий до дітей різного походження;
- що ЗДО цінує і відзначає багатоманітність;
- що ЗДО прагне бути відкритим до різних культур і звичаїв та організовувати процес навчання так, щоб дитина пишалася своїм походженням;
- чи є вихователі або працівники (або, можливо, й інші діти), які родом із тієї самої країни походження;
- яка саме освіта й догляд будуть надаватися.

Дитина має фізичну інвалідність

Інформація, яку можуть отримати педагоги:

- уміння та сильні сторони дитини;
- які цілі та очікування сім'я покладає на дитину;
- як використовувати чи радше правильно використовувати будь-який допоміжний засіб, яким користується дитина (наприклад, візок);
- інші люди (наприклад, фахівці, допоміжні служби), які працюють із

сім'єю;

- зацікавлення, темперамент, особистість і кругозір дитини.

Інформація, яку може отримати сім'я:

- досвід, знання і кваліфікації педагогічного колективу;
- індивідуальний підхід, який застосовують вихователі;
- що вихователі цінують багатоманітність і мають бажання більше дізнатися про їхню дитину;
- що всі діти найкраще вчаться разом, і їхня дитина буде отримувати необхідну підтримку, щоб гратися і вчитися разом із ровесниками;
- яка саме освіта й догляд будуть надаватися.

Б Важливі теоретичні питання до обговорення

Вправа 4.2. Батьки й сім'ї в ролі експертів

🕒 90 хвилин

Основна мета вправи

Зрозуміти, якими спеціальними знаннями батьки і сім'ї можуть посприяти навчанню своєї дитини в ранньому віці.

.....
Примітка для тренера. Перш ніж почати виконання вправи, підготуйте дев'ять різних примірників **роздатка 4б**. Вставте іншу фразу з нижченаведеного списку на місце пропуску в кожному примірнику.
.....

1. прийняття рішень
2. надання довготривалої підтримки
3. відстоювання інтересів
4. постановка цілей
5. планування майбутнього
6. визначення здібностей
7. розуміння темпераменту, мотивації і зацікавлень
8. здоров'я і добробут
9. комунікація / спілкування

Наприклад: батьки або сім'ї є експертами з прийняття рішень для своєї дитини, тому що.....

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Влаштовуючи дитину в заклад дошкільної освіти, батьки або піклувальники часто вважають, що тепер педагоги відповідають за забезпечення належного навчання і розвитку їхньої дитини. Однак батьки / сім'я є першими вихователями дитини і протягом всього процесу отримання дитиною освіти продовжують мати величезний вплив на її навчання і розвиток. Діти отримують величезну користь від того, що сім'ї почуваються впевненими й компетентними у своїй ролі батьків і вихователів. Діти отримують величезну користь від того, що сім'ї беруть активну участь у їхньому навчанні й розвитку.

Звичайно ж, педагоги є знавцями у сфері навчання й розвитку дітей у групах, але батьки й сім'ї — також експерти, оскільки знають свою дитину найкраще. Саме тому вони є цінним ресурсом для інклюзивної освіти. Педагоги, які хочуть забезпечити оптимальні умови для участі й навчання дітей, налагоджують партнерські стосунки з батьками та родинами.

У вправі 4.1 ми розглянули ті експертні знання, якими володіють батьки й сім'ї щодо своєї дитини, яка починає відвідувати дошкільний заклад. Однак це лише початок партнерства між педагогами та родинами. Багато людей вважають, що роль батьків і сімей зводиться до допомоги в зборі коштів, участі в комітетах або облаштуванні навколишньої території. Педагоги інклюзивної дошкільної освіти ж розуміють, що батьки й сім'ї є надзвичайно важливим і постійним ресурсом для забезпечення навчання і розвитку дітей.

Роздайте учасникам дев'ять примірників **роздатка 4б**.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Якщо ви тримаєте роздаток, напишіть свій варіант закінчення речення в самому нижньому рядку сторінки.
- Потім згорніть свою відповідь так, щоб її не міг побачити наступний учасник, і передайте аркуш далі.
- Аркуші потрібно передавати по кімнаті від учасника до учасника. Учасники записують свої пропозиції в самому низу, у порожньому рядку, і згортають аркуш так, щоб їхньої відповіді не було видно.
- Так триває, поки всі рядки не будуть заповнені.
- Учасник, який останнім записав свою відповідь на аркуші, коротко підсумовує всі записані пропозиції перед усією групою, зауважуючи при цьому, чим відповіді схожі або відрізняються.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

За потреби ви можете скористатися цими прикладами, щоб доповнити відповіді.

Батьки або сім'ї є експертами з прийняття рішень щодо своєї дитини, тому що...

Вони краще розуміють прагнення, культуру та очікування сім'ї.

Вони досконало знають різні аспекти життя дитини.

Вони взаємодіють з усіма різними середовищами, у яких навчається їхня дитина.

Вони спілкуються з різними людьми, які підтримують їхню дитину.

Батьки або сім'ї є експертами з відстоювання інтересів своєї дитини, тому що...

Вони відчують безумовну любов і проявляють безумовну турботу до своєї дитини.

Вони знають усі досягнення своєї дитини.

Вони планують бути залученими до навчання, участі та освіти своєї дитини в довготерміновій перспективі.

Вони вважають, що відстоювати і захищати інтереси дитини — це їхній батьківський обов'язок.

Батьки або сім'ї є експертами з постановки цілей для своєї дитини, тому що...

Вони знають, як навчається дитина.

Вони знають, чого дитина вже навчилася і які в неї успіхи.

Вони знають сильні сторони дитини.

Вони бачать, що намагається зробити дитина й чим вона цікавиться.

Вони знають, чого можна досягнути в їхньому домашньому середовищі, які є ресурси та обмеження.

Батьки або сім'ї є експертами з планування майбутнього для своєї дитини, тому що...

Вони зацікавлені в довготерміновому успіху своєї дитини.

Вони знають власні сімейні амбіції, плани й потреби.

Батьки або сім'ї є експертами з визначення здібностей своєї дитини, тому що...

Вони взаємодіють із дитиною і бачать її частіше, ніж будь-хто інший.

Дитина може почуватися більш невимушено вдома і проявляти ті здібності, які залишаються за лаштунками в інших контекстах.

Дитина може мати здібності, що пов'язані саме з рутинними процедурами й заняттями вдома.

Батьки або сім'ї є експертами з розуміння темпераменту, мотивації та зацікавлень своєї дитини, тому що...

Дитина може мати схожі риси з іншими членами родини.

Інколи діти почувуються більш невимушено вдома і, відповідно, більш

схильні проявляти свої глибинні почуття.

Дитина проводить більше часу вдома, тому батьки мають більше можливості пізнати ці сторони дитини.

Батьки або сім'ї є експертами зі здоров'я і добробуту своєї дитини, тому що...

Це обов'язок батьків і сім'ї від самого народження дитини.

Батьки або сім'я завжди повинні бути залученими, коли йдеться про питання здоров'я дітей такого віку.

Для більшості сімей здоров'я і добробут їхньої дитини — першочерговий пріоритет і те, чому вони приділяють дуже багато уваги.

Якщо їхня дитина хворіла або має інвалідність, вони однозначно беруть активну участь у кожному етапі, знають усіх інших залучених людей і всі подробиці досвіду дитини.

Батьки або сім'ї є експертами з прийняття рішень щодо своєї дитини, тому що...

Прийняття важливих рішень для дитини — це право та обов'язок батьків і сімей.

Вони весь цей час приймали основні рішення для своєї дитини, яка ще замала, щоб робити це самостійно.

Вони залучені в різні аспекти життя дитини, є активними учасниками її розвитку й догляду за нею, тому можуть врахувати все це для прийняття обґрунтованих рішень.

Вони знайомі із загальною ситуацією в родині, яка може вплинути на рішення.

Батьки або сім'ї є експертами з комунікації / спілкування своєї дитини, тому що...

Зазвичай вони найчастіше взаємодіють зі своєю дитиною.

Вони є незмінними людьми в житті дитини від самого народження.

Вони знають мову спілкування дитини вдома, а також звичні для дитини рутинні процедури, фрази й заняття.

Дитина може почуватися найкомфортніше й найбільш розслаблено саме з батьками й сім'єю.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Батьки й сім'ї володіють величезним масивом знань, які можуть допомогти ранньому навчанню і розвитку їхньої дитини в закладі дошкільної освіти. Як ми можемо з користю використати ці знання? Батьки й родини можуть навіть не усвідомлювати тієї важливої ролі, яку вони відіграють, або вважати, що їхні знання нікому не потрібні. Педагоги дошкільної освіти можуть заохочувати батьків і сім'ї до участі.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Поділіться на пари для вправи-обговорення. Якщо можливо, утворіть пару з учасником, з яким зазвичай не працюєте.
- Розкажіть своєму напарнику про один випадок, коли знання, отримані від батьків або іншого члена родини, були для вас корисними.
 - Як ви намагалися отримати інформацію від батьків чи сім'ї?
 - Що ви дізналися?
 - Як ви використали отриману інформацію?
 - Якими були результати для дитини та/або для вас?

Попросіть охочих поділитися своїми прикладами з усією групою. Занотуйте їхні розповіді на фліпчарті і виділіть схожі моменти. На завершення, визначте, у яких аспектах педагоги найчастіше або найменш часто залучають батьків і сім'ї. Наприклад, вихователі часто намагаються отримати від батьків інформацію про здоров'я і самопочуття дитини, але рідко запитують про цілі, які батьки ставлять для своєї дитини.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Кожен окремо визначте й запишіть тип інформації / знань, які ви рідко або ніколи не намагалися отримати від батьків і родини.
- Подумайте про конкретну сім'ю, від якої ви би хотіли цілеспрямовано дізнатися більше.
- Сплануйте, як ви це будете робити. Домовитися з ними про зустріч? Поспілкуєтеся з ними в неформальній обстановці? Поспостерігаєте за тим, як вони взаємодіють зі своєю дитиною? Чи поділитися з ними історією з навчального процесу й попросите їхньої поради? тощо

Попросіть трьох або чотирьох учасників озвучити свій план перед усією групою.

В Детальніший розгляд конкретних питань

Рекомендуємо зосередитися на деяких конкретних питаннях, що порушуються в цьому розділі. Ключове питання — це:

- Залучення сімей

Вправа 4.3. Залучення сімей

🕒 45 хвилин

Основна мета вправи

Розглянути різні методи залучення і взаємодії з батьками і родинами в закладах дошкільної освіти.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Педагоги інклюзивної дошкільної освіти усвідомлюють важливість залучення батьків і родин, особливо коли йдеться про дітей із різноманітними потребами або різного походження. Вони знають, що побудова партнерських стосунків не відбувається сама по собі; над нею потрібно активно працювати. Вони також розуміють, що різні сім'ї матимуть різні можливості залучення та участі. Інклюзивні педагоги враховують спроможності й потреби кожної родини.

Дайте учасникам порожній аркуш формату A4 і попросіть зробити зазначене нижче:

- Згорніть аркуш так, щоб утворилися три приблизно рівні за розміром стовпчики. Потім розірвіть аркуш на три окремі частини.
- Складіть три списки, по одному на кожному листку:
 1. Методи, які ви використовуєте для спілкування з родинами
 2. Методи, які використовують батьки для спілкування з вами
 3. Методи залучення педагогів і сімей до спільних занять / діяльності
- Потім усі списки потрібно посортувати за відповідними заголовками й розмістити так, щоб усі учасники могли їх переглянути. Наприклад, для цього можна взяти три столи (по одному для кожного заголовку) або виділити три кутки / зони в кімнаті.

- Учасники повинні переміщатися по кімнаті та ознайомитися з усіма списками. Вони повинні знайти три методи, які ніколи раніше не застосовували, але хотіли би спробувати.

Насамкінець, попросіть учасників поділитися однією ідеєю, яку вони спробують застосувати.

Заняття 5

Організація привітного і стимулювального середовища для навчання

Заняття 5. Організація привітного і стимулювального середовища для навчання

Ключові питання, які потрібно опрацювати під час цього заняття

Немає значення, чи ви проводите навчальне заняття на весь день, чи просто коротеньке обговорення, спробуйте охопити вказані нижче ключові питання.

- Існує безліч малозатратних і беззатратних ресурсів, які можна використати для підтримки навчання і розвитку всіх дітей. Дотримуючись лише кількох принципів, ви зможете впевнитися в тому, що ці ресурси сплановані та організовані так, щоб залучити всіх вихованців.
- У ранньому віці діти навчаються і розвиваються найкраще, коли граються у стимулювальному та інтерактивному середовищі.
- Педагоги можуть використовувати роботу в малих групах, щоб створити достатньо можливостей для якісної взаємодії. Під час роботи в малих групах або індивідуально з дитиною педагоги можуть врахувати індивідуальні потреби і траєкторії навчання дітей.

Виконайте з учасниками декілька з нижченаведених вправ на свій вибір. За потреби передивіться відповідний уривок відео: 26:15—28:32

АБазові вправи

Вправа 5.1. Малозатратні середовища можуть бути багатими на ресурси

🕒 60—90 хвилин

Основна мета вправи

Розглянути малозатратні і беззатратні ресурси для навчання й розвитку всіх дітей.

Дайте учасникам такі інструкції:

- У групах із близько п'яти осіб намалюйте на аркуші фліпчарта одну зону закладу дошкільної освіти. Це може бути та частина закладу, у якій ви працюєте, або будь-яка інша зона. Не малюйте всього закладу, лише одну його частину. Наприклад, це може бути художня зона, територія на вулиці, книжковий куточок або музичний куточок.
- Намалюйте ресурси, які можна побачити в цій зоні (наприклад, іграшки і предмети для використання дітьми).

Десь через 20 хвилин дайте учасникам такі інструкції:

- Передайте свій аркуш іншій групі.
- Дослідіть малюнок (якщо необхідно, попросіть когось з авторів підійти до вас і пояснити зображення).
- У своїй групі складіть новий перелік устаткування і ресурсів, які коштують дуже мало або взагалі нічого й **могли б** бути в цій зоні, але наразі їх там немає (наприклад, предмети, які можна знайти в природі, у громаді або вдома). Це можуть бути предмети, які потрібно пристосувати до використання або використовувати без змін. Вони повинні бути або дуже дешевими, або взагалі нічого не коштувати.

Десь через 20 хвилин дайте кожному учаснику аркуш паперу формату А4 з такими інструкціями:

- Розмістіть аркуші для фліпчарта на стіні.
- Згорніть / поділіть свій аркуш паперу на три частини. Зверху в кожній частині напишіть один із нижчезазначених заголовків:
 1. Ресурси, які я раніше використовував
 2. Ресурси, які я раніше бачив

3. Ресурси, які би я хотів використовувати

- Переміщайтесь по кімнаті та ознайомтеся зі списками малозатратного устаткування і ресурсів на аркушах для фліпчарта. Занотуйте для себе ідеї під відповідними заголовками на аркуші.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Інклюзивні заклади дошкільної освіти можуть бути середовищами, багатими на ресурси, не зазнаючи при цьому значних витрат. Багатство середовища визначається тим, наскільки воно привітне, стимулювальне, багатоманітне, організоване і змістовне для дітей.

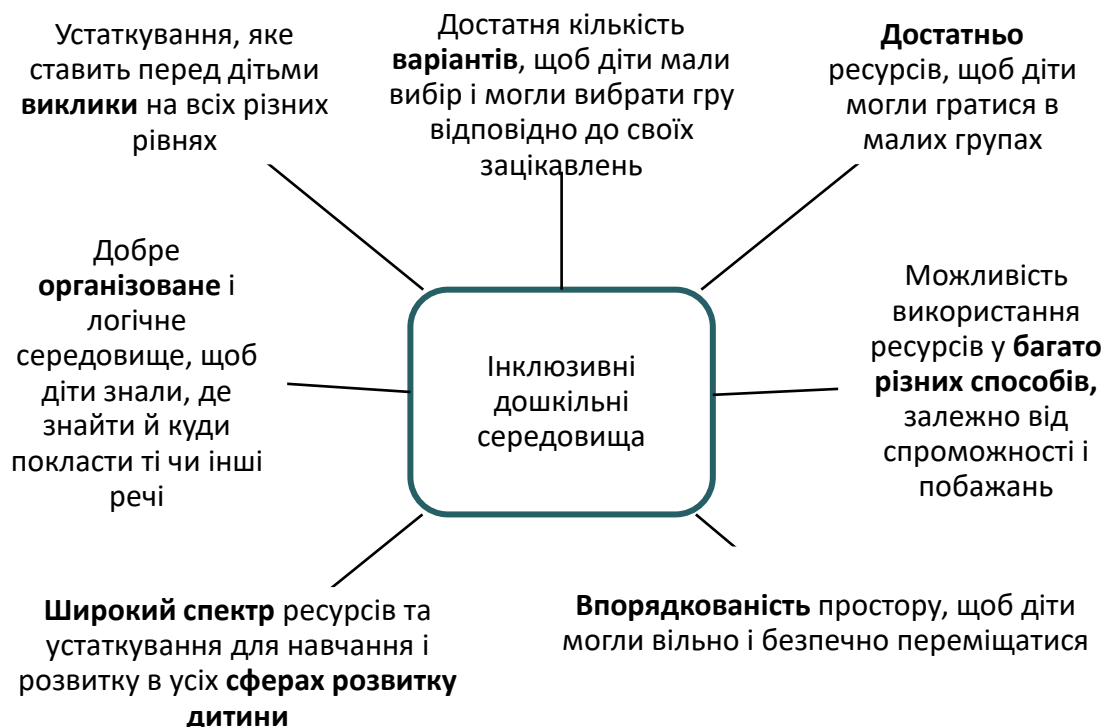
Напишіть «інклюзивні дошкільні середовища» посередині фліпчарта / дошки.

Дайте учасникам такі інструкції:

- У великій групі проведіть мозковий штурм щодо того, як ми можемо впевнитися, що наше середовище, устаткування і ресурси нікого не виключають.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Ви можете використати ці приклади відповідей як підказку або для доповнення, якщо буде така необхідність.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Використайте ідеї з мозкового штурму, щоб оцінити зроблені вами малюнки своїх закладів. У чому саме ресурси є інклюзивними?
- Кожен учасник повинен мати три наліпки-стикери (або папірці і клейку стрічку).
- Намалюйте зірочку на кожній наліпці з поясненням, яким чином, на вашу думку, середовище є інклюзивним (наприклад, ★Простір впорядкований, або ★Є засоби для відпрацювання навичок у сфері розвитку «фізичні навички»). Учасники можуть прикріпити свої зірочки до будь-якого з малюнків.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Малозатратні ресурси означають, що інклюзивне навчання і розвиток можуть відбуватися в будь-якому середовищі. Вихователі можуть продемонструвати батькам, що те саме можна зробити вдома. Суть інклюзивної освіти в тому, як організовані ресурси, як забезпечена їхня доступність і як дітей підтримують для взаємодії з ними. Тут не йдеться про їхню вартість.

Б Важливі теоретичні питання до обговорення

Вправа 5.2. Спрямована дитиною гра

🕒 45 хвилин

Основна мета вправи

Обдумати сутність гри і її центральну роль в інклюзивних програмах дошкільної освіти.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Гра — це базова, природна потреба людини. У ранньому віці діти найкраще вчаться і розвиваються через гру.

Під час гри діти проявляють свою уяву, допитливість і творчий хист, взаємодіють з іншими й пізнають світ навколо себе. Вони можуть навчатися і розвиватися в усіх важливих аспектах. І справді, немає кращого способу підтримати навчання й розвиток дітей у ранньому віці, аніж дати їм достатньо часу, простору й ресурсів для гри.

Дайте учасникам такі інструкції:

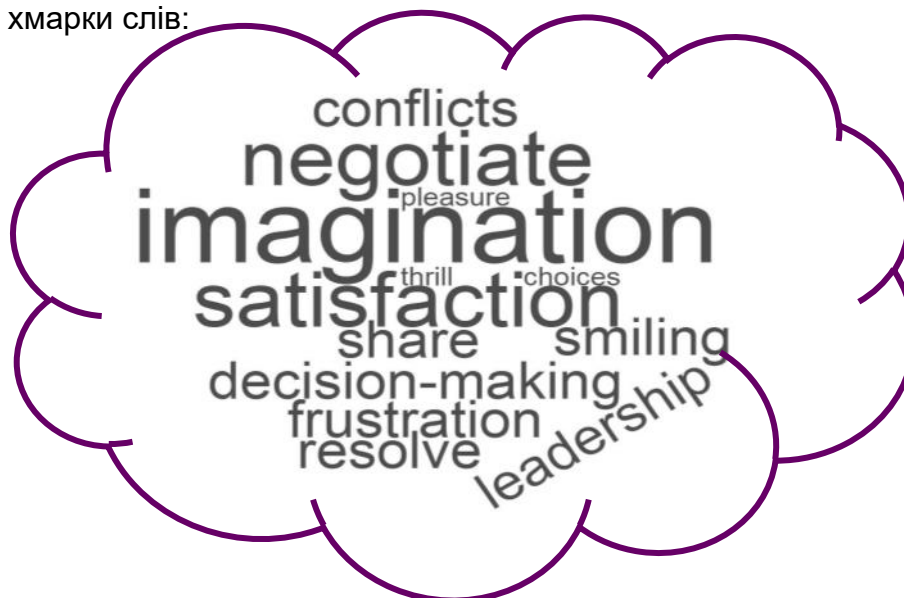
- Працюйте в парах і згадайте якомога більше слів, пов'язаних із грою. Запитання внизу можуть допомогти вам у цьому.
 - Чому діти граються?
 - Коли діти граються?
 - З ким діти граються?
 - У що діти грають?
 - З чим діти граються?
 - Як діти сприймають гру?
 - Як виглядає гра?
 - Як діти вчаться і розвиваються через гру?
- Виріжте хмарку з чистого аркуша паперу і впишіть туди слова, які вам спали на думку для опису гри. Розмістіть на видноті хмарки слів від усіх пар.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Ви можете використати ці приклади відповідей як підказку або для доповнення, якщо буде така необхідність.

радість	донесення ідей
усмішки	соціальна взаємодія
сміх	стосунки
мотивація	вибір
захоплення	прийняття рішень
задоволення	дослідження
виклик	набуття знань
роздратування	обмін
насолюда	перемовини
активне залучення	вирішення конфліктів
включеність	відстоювання власних інтересів
намагання розібратися	групові навички
розширення розуміння	лідерство
висловлення розуміння	стійкість
пошук значення	навички копіngu (подолання
зв'язок із відомими речами	труднощів, подужання стресової
відпрацювання навичок	ситуації)
перевірка можливостей	подолання страхів
відкриття нових викликів	уява
глибинне навчання	допитливість
	креативність

Приклад хмарки слів:

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Існують два різні види гри, які часто плутають. Перший вид — це гра, спрямована дитиною. Її ще називають грою, керованою дитиною, ініційованою дитиною, або самокерованою грою. У такій грі діти беруть на себе активну роль і відповідальність за процес. Здебільшого, це гра, яку придумала дитина, у якій вона сама вибирає, з ким і чим гратися. Дитина сама контролює ситуацію і приймає рішення. Другий вид гри — це гра, ініційована дорослим, наприклад, заняття, вправи або ігри. Хоча такі види діяльності можуть бути веселими і грайливими, вони не є грою.

Педагоги відіграють важливу роль у створенні для дітей можливостей навчатися і розвиватися через гру. Вони не керують видами діяльності й не ініціюють ігрового завдання. Натомість вони створюють середовище й матеріали, щоб зацікавити дитину. Коли дитина вибирає, що хоче робити, вихователь підкорюється. Він взаємодіє з дитиною в такий спосіб, щоб підтримати й розвинути її ідеї. Надання дітям можливості самим вибирати і брати участь у прийнятті рішень є ключовим елементом гри. Це також право дитини, закріплене в Конвенції ООН про права дитини.

Дайте учасникам такі інструкції:

- У парах подумайте про заклад дошкільної освіти, у якому працюєте. Коли й у чому діти можуть самі робити вибір? Відповіді на запитання внизу допоможуть вам спрямувати думки в правильне річище:
 - Протягом яких частин розпорядку дня діти можуть самі обирати?
 - Які ресурси та устаткування вони можуть самі вибрати для гри?
 - Які рішення приймаються спільно?
 - Що їм не дозволено робити?
 - Щодо яких видів діяльності рішення приймають вихователі?
- Запишіть три різні частини програми, які можна було б поміняти у вашому закладі, щоб у дітей було більше вибору.

Необов'язкова додаткова вправа — обговорення з використанням методу акваріума

🕒 30 хвилин

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Як і право дитини брати участь у рішеннях, які впливають на неї, навчання через гру настільки важливе, що його закріпили в статусі «право людини» через Конвенцію ООН про права дитини. Попри це, гра не завжди є центральним елементом програм дошкільної освіти.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Використовуючи метод акваріума, обговоріть перешкоди, через які гра не займає центральне місце в дошкільних програмах. Обдумайте можливі рішення.

Метод акваріума:

- Усі учасники розставляють свої стільці у велике коло. По центру стоять три стільці для трьох «добровольців».
- Останні отримують тему для обговорення і починають дискусію.
- Коли інший учасник хоче щось додати до дискусії, він підходить до одного з «добровольців», плескає його по плечу й займає його місце.
- Так продовжується, поки більше не буде охочих щось додати до обговорення.
- Фасилітатор записує будь-які остаточні пропозиції або рішення, якщо такі були озвучені.
- Потім обирають трьох нових «добровольців» і дають нову тему для обговорення.

Пропонуємо такі теми для обговорення (можна вибрати й інші теми, запропоновані учасниками або порушені під час попередніх частин цього заняття):

- Багато людей вважають, що гра — це щось легковажне й несерйозне, що вона краде час у належного навчання.
- Багато педагогів не бачили застосування навчання через гру на практиці, тому їм не вистачає впевненості для запровадження цих технік у свою роботу з дітьми.
- Інколи дітей занадто багато, а вихователів недостатньо, щоб проводити час, граючись з окремими дітьми або в малих групах.
- Деякі посадовці й керівники в системі освіти не розуміють важливості

гри й тому очікують, що педагоги будуть використовувати формальніші методи викладання.

- У багатьох класних кімнатах є підручники й таблиці, але немає практичних матеріалів або предметів, які можуть досліджувати діти.

В Детальніший розгляд конкретних питань

Рекомендуємо зосередитися на деяких конкретних питаннях, що порушуються в цьому розділі. Ключове питання — це:

- Малі групи

Вправа 5.3. Малі групи

🕒 90—120 хвилин

Основна мета вправи

Подумати на тим, як поділ дітей на групи може сприяти грі, якісній взаємодії і навчанню.

Примітка для тренера. Для цієї вправи вам потрібна велика кількість маленьких предметів (так званих «фішок»), які будуть уособлювати дітей. Це можуть бути зерна сочевиці, квасоля, маленькі камінці або кісточки, або фішки з настільних ігор. Їхня кількість залежить від кількості учасників, а також від кількості дітей у їхніх закладах дошкільної освіти.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Щоб впевнитися в тому, що діти вчаться й розвиваються якомога більше через гру, педагоги повинні забезпечити їх різними форматами взаємодії. Наприклад, діти можуть гратися самостійно, паралельно або разом з іншими дітьми в малих або великих групах. Дорослі теж можуть долучатися до гри дітей. Коли дорослі спілкуються і грають разом із дітьми, вони можуть підказати дітям нові ідеї та підсилити їхню природну допитливість. Таке розмаїття взаємодії може розширити або поглибити розуміння дитини, а також сприяти формуванню її соціальних, емоційних і комунікативних навичок.

Оскільки всі діти мають різні зацікавлення та уміння, вони не часто вибирають гру й навчання у великій групі. Вихователі можуть напрацювати креативні і практичні підходи до організації і ведення малих груп та індивідуальної гри з використанням наявного простору. Вони повинні також створити достатньо можливостей взаємодії між педагогами й дітьми.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте в групі з трьох — п'яти осіб, бажано з одного закладу дошкільної освіти, якщо це можливо.
- Разом намалюйте просту схему / карту простору у вашому ЗДО.
- Візьміть у тренера «фішки», по одній фішці на дитину, яка ходить у ваш ЗДО. Використайте фішки, щоб показати, де діти проводять час протягом дня, зокрема де вони займаються в малих групах або бавляться наодинці.

Через 15 хвилин дайте учасникам такі інструкції:

- Представте свою карту й покажіть усім учасникам, як ви організовуєте дітей у групи у своєму закладі.
- Інші учасники повинні висловлювати пропозиції або ідеї щодо того, як наявний простір можна організувати по-іншому, щоб у дітей було більше можливостей гратися в малих групах.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Можливі ідеї:

- попересувати меблі, щоб створити менші ігрові зони або тихі куточки;
- вільне переміщення між внутрішнім і зовнішнім просторами;
- об'єднати дві групи, щоб один вихователь міг повести групу дітей на вулицю, а інший — працювати з малими групами всередині;
- зовнішній простір теж можна організувати так, щоб утворити зони для гри в малих групах;
- численні навчальні станції для п'яти або шести дітей;
- утворити групи з дітей різного віку, щоб старші діти допомагали молодшим;
- спланувати ролі та обов'язки працівників так, щоб їхня взаємодія з дітьми не перешкоджала рутинним процедурам, таким як приймання їжі, сон, гігієна тощо.

Виріжте 10 прикладів у **роздатку 5а**. Для цієї вправи вам потрібно дати кожній із 10 груп по одному прикладу.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Сформууйте 10 груп (або пар, залежно від кількості учасників).
- Візьміть у тренера приклад із роздатка. Обговоріть у групі такі запитання:
 - Ми могли б це зробити у великій групі? Наскільки легко це було б? Наскільки ефективно це було б?

- Ми могли би це зробити в малій групі? Наскільки легко це було б? Наскільки ефективно це було б?
- Кожна група повинна підготувати презентацію, яка б унаочнювала, як малі групи роблять такий тип взаємодії можливим, АБО як великі групи ускладнюють і роблять такий тип взаємодії неефективним. Групи можуть це зробити у формі рольової гри, малюнка або карикатури, простої лялькової вистави або історії з власного досвіду.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Внизу наведений приклад обговорення і презентації.

Реагувати на індивідуальні потреби

Обговорення:

*Чи міг би я **реагувати на індивідуальні потреби** дітей у великій групі?*

Частково так, залежно від того, що це за потреба. Однак педагоги можуть це робити лише для обмеженої кількості дітей. Потреби дітей, які впевненіші в собі й більш напористі, можуть враховуватися частіше. Індивідуальна потреба однієї дитини може суперечити потребі іншої дитини (наприклад, одній дитині потрібно постійно рухатися і створювати галас, тоді як інша потребує тиші і спокою). У великій групі більша ймовірність того, що заняття відбуватиметься під керівництвом вихователя. Відповідно, у нього буде менше часу на спостереження за окремими вихованцями і взаємодію з ними.

*Чи міг би я **реагувати на індивідуальні потреби** дітей у малій групі?*

Під час роботи в малій групі, якщо в дитини з'являється якась потреба, вихователі можуть або відреагувати на неї в групі, якщо це влаштовує інших дітей, або дитина може перейти в іншу зону й робити те, що їй потрібно. Педагоги можуть взаємодіяти з дитиною, щоб допомогти їй задовольнити свою потребу, не нехтуючи при цьому іншими дітьми. В інших дітей можуть бути інші потреби, на які вихователі теж можуть відреагувати. У малій групі (скажімо, з п'яти або шести дітей) достатньо часу, щоб вислухати кожну дитину і відреагувати на її потреби. Інші групи при цьому можуть продовжувати гратися самостійно.

Презентація:

Рольова гра:

Вихователь (якого грає учасник) має папір та олівці, щоб діти могли малювати. Він їх роздає дітям і каже: «Це би не мало бути складно у великій групі». Одна дитина (яку грає учасник) каже, що їй потрібно три аркуші паперу; інша заявляє, що їй потрібно, щоб усі відійшли в сторону, бо вона хоче малювати, лежачи на підлозі; ще одна починає верещати, щоб інші замовкли, бо вона не може зосередитися на малюванні; ще одна дитина просить дати їй усі олівці, бо вона хоче вибрати собі колір... і так далі. Зрештою, знервований вихователь каже: «Ну добре, зробимо це в малих групах!»

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Взаємодія з дітьми у великій групі — це зазвичай діяльність, керована педагогами, яка базується на очікуванні, що всі діти повинні показати схожі результати.

В інклюзивній освіті ми намагаємося поважати індивідуальні потреби і траєкторії навчання дітей. Діти все одно можуть бути разом і користуватися спільним простором, матеріалами й часом. Однак малі групи створюють простір для індивідуальних процесів і результатів.

Заняття 6

Планування дня та варіювання навчальних занять і видів діяльності

Заняття 6. Планування дня та варіювання навчальних занять і видів діяльності

Ключові питання, які потрібно опрацювати під час цього заняття

Немає значення, чи ви проводите навчальне заняття на весь день, чи просто коротеньке обговорення, спробуйте охопити вказані нижче ключові питання.

- Педагоги в інклюзивних закладах дошкільної освіти можуть розробити рутинні заняття / процедури відповідно до віку дітей, що дає їм відчуття прогнозованості та безпеки. Ті самі рутинні заняття можуть бути досить гнучкими, щоб розпізнати та приділити відповідну увагу різним дітям із різними потребами.
- Педагоги, які працюють із дітьми дошкільного віку, можуть робити види діяльності інклюзивними, реагуючи на потреби кожної дитини по-різному, залежно від її можливостей та потреб. Деяким дітям потрібна підтримка для участі, а для деяких необхідно усунути бар'єри для участі.
- Педагоги відіграють життєво важливу та експертну роль, допомагаючи дітям вчитися через власну гру. Педагоги можуть цілеспрямовано навчати дітей, взаємодіючи з ними у їхній грі або організовуючи заняття, які спонукатимуть до навчання.

Виконайте з учасниками декілька з нижченаведених вправ на свій вибір. За потреби передивіться відповідний уривок відео: 28:33—32:54

АБазові вправи

Вправа 6.1. Рутинні заняття / процедури

⌚ 60—90 хвилин

Основна мета вправи

Заохотити педагогів задуматися над тим, як рутинні заняття / процедури можуть сприяти як включенню, так і виключенню дітей. Розглянути шляхи їх використання для підтримки інклюзивної освіти.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Передавайте м'яч (або інший предмет) одне одному в групі.
- Коли м'яч потрапить до ваших рук, поділіться прикладом рутинних занять / процедур зі свого закладу дошкільної освіти, які тренер запише на фліпчарті чи дошці.

.....

Примітка для тренера. Якщо потрібно, наведіть кілька прикладів, таких як час приймання їжі, сон, прибирання. Рутинні заняття / процедури також можуть бути правилами (наприклад, коли дітям дозволяють іти гуляти на вулицю), процесами (наприклад, як мити руки) і місцем, де потрібно зберігати певні речі (наприклад, де складати книги).

.....

- Передайте м'яч наступному учаснику, який розповість про інше рутинне заняття, яке запишуть на фліпчарті або дошці.
- Продовжуйте, поки не вичерпаєте перелік рутинних занять.
- Тепер починайте передавати м'яч знову. Цього разу, коли до ваших рук потрапить м'яч, поясніть, яким чином рутинне заняття може бути корисне дітям, персоналу та сім'ям у закладах дошкільної освіти.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

За потреби ви можете скористатися цими прикладами, щоб доповнити відповіді.

Причини, чому рутинні заняття корисні для дітей
Послідовність

Прогнозованість
Відчуття контролю
Зниження стресу
Безпека
Відчуття приналежності
Очікування
Відчуття тяглості
Можливість діяти самостійно
Відповідальність
Допомагає при переходах
Допомагає в керуванні поведінкою
Порядок
Впевненість

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Рутинні заняття можуть бути чудовим інструментом для інклюзивної освіти. Вони забезпечують зручні межі та прогнозованість, щоб діти почувались у безпеці та були більш готовими до навчання. Під час рутинних занять можна багато чому навчитися. Вони можуть об'єднати дітей різного походження та інтересів в одному просторі спільною метою. Наприклад, спільний режим харчування об'єднує дітей за столом, що надає можливість взаємодіяти, ділитися, наслідувати одне одного, вчитися одне в одного та співпрацювати.

Попросіть одного з учасників піднятися та поділитися прикладом зі свого досвіду, як діти навчаються за допомогою рутинних занять.

.....
Примітка для тренера. Підготуйте власний приклад на випадок, якщо ніхто не зголоситься.
.....

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Рутинні заняття також можуть виключати дітей. Це буває, коли такі заняття та процедури стають негнучкими й безкомпромісними. Багатоманітність у закладах дошкільної освіти передбачає присутність різних дітей із різними потребами. Рутинні заняття можуть бути основою, але вихователі повинні використовувати їх гнучко й бути готовими коригувати та адаптовувати їх у відповідь на індивідуальні потреби. Наприклад, якщо дитина голодна, коли ще не настав час приймання їжі, слід проявити гнучкість у забезпеченні дитини їжею. Або якщо дитина не може дістатись до полиці, щоб покласти іграшку на місце, вона може прибрати іграшки в іншому місці. Якщо ж дитину втомлює гучна музика, її не слід змушувати брати участь у груповому музичному занятті.

Попросіть одного з учасників піднятися й поділитися прикладом того, як вони адаптували програму рутинних занять у відповідь на індивідуальні потреби чи багатоманітність.

.....
Примітка для тренера. Підготуйте власний приклад на випадок, якщо ніхто не зголоситься.
.....

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Коли рутинні заняття не відповідають віку чи потребам дітей, вони забирають час, відведений на навчання та розвиток. Занадто негнучкі рутинні заняття, беззмістовні або такі, що не залучають дітей до участі, вправи, у яких домінуючу роль займає вихователь, і заняття, які схожі за формою на шкільне викладання, не враховують багатоманітності дітей чи важливості спрямованої дитиною гри.

Попросіть одного з учасників піднятися та з власного досвіду поділитися прикладом рутинного заняття, яке не враховує вікових особливостей дітей.

.....
Примітка для тренера. Підготуйте власний приклад на випадок, якщо ніхто не зголоситься.
.....

Необов'язкова додаткова вправа — візуалізація рутинних занять

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Майже будь-яке рутинне заняття можна зобразити візуально за допомогою картинок, слів, символів чи фотографій. Візуальне зображення рутинних занять і правил допомагає всім дітям запам'ятати рутину та поводитися належним чином. Це особливо важливо для певних категорій дітей.

- Діти із синдромом Дауна та діти з аутизмом найчастіше отримують користь від візуального нагадування про очікування.
- Діти, яким легше опанувати завдання, коли воно розділене на маленькі частини, отримують користь від візуальної подачі, яка розбиває велике завдання на маленькі кроки.
- Діти та сім'ї, які є новими в закладі дошкільної освіти та/або недостатньо добре володіють домінантною мовою(-ами).
- Візуальні позначення та письмово прописані рутинні заняття можуть допомогти вихователям використовувати узгоджені слова та фрази, які дозволять підтримувати дітей.
- Візуальні позначення чи наклейки та вказівки до рутинних завдань, написані іншими мовами, можуть допомогти вихователям підтримувати дітей із груп мовних меншин. Вони також можуть допомогти вихователям та іншим дітям вивчити ключові слова мовою меншини.
- Візуальні позначення також можуть бути подані жестовою мовою. Це може допомогти вихователям або іншим дітям вивчити жестову мову.
- Рутинні заняття і процедури також можуть бути унаочнені як контрольні списки, які діти можуть використовувати для позначення виконаних завдань.
- Незрячим дітям або дітям із порушенням зору можуть допомогти слухові нагадування про рутинні заняття, наприклад: пісня для прибирання, щоб підказати дітям, що прийшов час прибирати, або короткий вірш, який вихователі декламуватимуть щодня перед прийманням їжі.

Дайте учасникам такі інструкції:

- За допомогою паперу та кольорових ручок придумайте та намалюйте таке:
 - один візуальний розклад, що охоплює програму на цілий день;
 - одне візуальне рутинне заняття, розбите на невеликі кроки (наприклад, послідовність правильного миття рук, прибирання обіднього столу, прибирання кімнати чи підготовки перед тим, як іти додому);

- три різні типи візуальних позначень для однієї речі (наприклад, ножиці: написати слово «ножиці», намалювати ножиці й написати це слово іншою мовою).

Б Важливі теоретичні питання до обговорення

Вправа 6.2. Викладання, що базується на врахуванні індивідуальних потреб

🕒 60 хвилин

Основна мета вправи

Заохотити педагогів до роздумів про роль дошкільних вихователів у диференціації і врахуванні багатоманітних потреб дітей.

Продемонструйте зображення на **роздатку 6а** за допомогою PowerPoint або роздрукуйте.

.....
Примітка для тренера. Підготуйте п'ять клаптиків паперу, на кожному з яких написано один із п'яти аспектів навчання та розвитку (мова, фізичні навички, соціальні навички, навички самопомоги, когнітивні навички). Покладіть ці клаптики всередину шапки або торбинки, щоб пізніше використовувати їх на цьому занятті.
.....

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Можливо, ви чули термін «диференціація». В інклюзивному розвитку й освіті дітей молодшого віку диференціація означає, що вихователі реагують на розуміння, вміння та мотивацію дітей в індивідуальний спосіб, щоб сприяти їхньому включенню, розвитку й навчанню. Диференціація, яку ще іноді називають адаптивним викладанням або викладанням з урахуванням індивідуальних потреб, має принципове значення для ефективного навчання.

Викладання з урахуванням індивідуальних потреб є ключовим для інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти. Це означає, що вихователі реагують на кожну дитину по-різному, залежно від її можливостей та потреб. Вихователі забезпечують підтримку, організовують середовище й ресурси та усувають бар'єри, щоб кожна дитина могла брати участь, вчитися та розвиватися.

Спробуємо уявити, як виглядає викладання, чутливе до індивідуальних потреб, на основі такого сценарію: нещодавно падав дощ, і утворилися брудні калюжі; група дітей дуже захоплена цим.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Поділіться на п'ять груп.
- Одна особа з кожної групи виймає папірець із шапки / торбинки тренера. На клаптику паперу написано один із п'яти аспектів навчання / розвитку (мова, фізичні навички, соціальні навички, навички самодопомоги, когнітивні навички).
- Разом із групою проведіть мозковий штурм та обміркуйте навички з вашого аспекту навчання та розвитку, які діти могли б використовувати та розвивати, граючись у дощовій калюжі.
- Представник кожної групи ділиться своїми ідеями з усією групою. Інші учасники або тренер можуть доповнити висловлені ідеї своїми пропозиціями.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Ви можете використати ці приклади відповідей як підказку або для доповнення, якщо буде така необхідність.

Мова й комунікація

Словниковий запас: болото, вода, бруд, неохайний, брудний, болотистий, чистий, дощ, бризкати, черевики

Фізичні навички

Дрібна моторика, стискання, дослідження предметом на дотик, обливання, координація, сенсорна гра, стрибки, тупання ногами, балансування

Соціальні навички

Робити щось по черзі, намагатися не оббризкати інших, гратись в безпосередній близькості від інших, допомагати тим, хто послизнеться

Навички самодопомоги

Мити руки, одягати та знімати черевики, перевдягатися

Когнітивні навички

Вода + бруд = болото. Чим більше води, тим рідше болото; чим більше бруду, тим густіше болото

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Ви розумієте, що існує безліч можливостей для навчання та розвитку завдяки грі в дощовій калюжі. Отже, замість того, щоб казати дітям триматися подалі від болота, ви дозволяєте їм гратися в ньому.

Не кажіть дітям, що вони повинні робити, і не придумуйте, яке заняття з болотом можна організувати. Пам'ятайте, що грою керує дитина, і що діти мають цілу низку здібностей та інтересів. Будьте готові підтримати дітей вчитися на різних заняттях відповідно до того, на якому рівні вони перебувають. Отже, ви чекаєте й готові відреагувати.

Будьте готовими підтримати різних дітей у групі по-різному. Ваша мета — переконатися, що всі, хто бажає взяти участь, можуть це зробити. Деяким дітям потрібна підтримка для участі. Деяким дітям необхідно усунути бар'єр для участі.

Роздрукуйте достатньо копій **роздатка 6б**, щоб кожна група отримала примірник. Розріжте їх на частини й роздайте кожній групі лицьовим боком донизу.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Групи вибирають три приклади дітей, описаних на розданих аркушах. Прочитайте приклади дітей, які, можливо, захочуть пограти в дощовій калюжі.
- У групах обговоріть кожну дитину та занотуйте, як ви можете реагувати на неї та підтримати її в участі та навчанні.
- Представник кожної групи ділиться своїми ідеями з усією групою.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Ви можете використати ці приклади відповідей як підказку або для доповнення, якщо буде така необхідність.

Дитина вагається, чи долучатися їй до інших дітей, і ви помічаєте, що цей хлопчик одягнений у дуже чисту та охайну сорочку. Ви знаєте, що його сім'я не заможна.

Запропонуйте дитині одягнути тимчасово іншу сорочку, а потім перевдягнутися у свою власну. Запропонуйте дитині фартух або сорочку, яку вона могла б одягнути поверх свого одягу.

Дитина має сухість шкіри. Вас непокоїть те, що болото чи вода можуть подразнити її шкіру, але здається, що вона дуже хоче долучитися до гри.

Запропонуйте дитині чоботи, щоб вона могла тупцювати у калюжі, і палицю,

щоб мішати воду.

У дитини можуть бути власні рукавички для таких видів занять. Ви можете запропонувати скористатися ними.

Дитина загородила калюжу й не дозволяє іншим дітям приєднатися до своєї гри.

Обговоріть із дитиною, у якій частині калюжі можуть гратися інші діти, а яка частина залишиться тільки для неї.

Перетворіть цю поведінку дитини з загородженням калюжі на гру й запропонуйте, щоб інші діти допомогли їй захистити калюжу від уявної істоти.

Дитина може придумати і виготовити квитки для всіх інших дітей, які дають право заходити в калюжу.

Дитина користується інвалідним візком і намагається нахилитися, щоб торкнутися болота пальцями.

Покладіть трохи болота на тацю на столі так, щоб ця дитина могла її дістати.

Надайте фізичну допомогу дитині, щоб вона могла грати в калюжі, не встаючи з візка.

Запропонуйте проїхатись інвалідним візком по калюжі та утворити бризки. Інші діти можуть зробити те саме за допомогою велосипедів чи візків.

Дитина хоче приєднатися до гри і продовжує бігати і збирати болото, щоб кидати на інших, сміючись при цьому.

Запропонуйте цій дитині велике відро, куди можна кидати болото.

Подивіться, чи зможе вона заповнити ціле відро.

Зробіть мішень для кидання болотом.

Обговоріть із дитиною почуття інших дітей, коли на них кидають болотом.

Хлопчик дуже обережно наливає болото в невелику ємність і тривожно дивиться на інших дітей, коли ті наближаються до нього, поки він зосереджено працює.

Запропонуйте віднести відро з болотом до окремого місця, подалі від інших дітей.

Допоможіть іншим дітям звернути увагу на те, що він не хоче, щоб хто-небудь перекинув його контейнер.

Запропонуйте йому ємності різних розмірів, щоб він міг побачити, скільки в них вміщується болота. Запропонуйте різний посуд для наповнення контейнера: ложки, лійки, глечики.

Дитина стоїть, торкаючись води ногами та пальцями. Вона спостерігає за іншими дітьми, але, здається, їй нудно.

Пограйте болотом різними способами поруч із цією дитиною. Це може дати їй кілька ідей, як можна цікаво гратися в болоті (наприклад, тикати палицями в болото, робити пасочки з болота, обмазувати руки болотом, робити відбитки брудних рук на бетоні або на стовбурах дерев).

Запросіть дитину долучитися до гри іншої дитини.

В Детальніший розгляд конкретних питань

Рекомендуємо зосередитися на деяких конкретних питаннях, що порушуються в цьому розділі. Ключове питання — це:

- Цілеспрямоване (сплановане) викладання

Вправа 6.3. Цілеспрямоване (сплановане) викладання

🕒 60—90 хвилин

Основна мета вправи

Підвищити обізнаність педагогів про два підходи до розширення можливостей навчання та розвитку дітей в рамках підходу, спрямованого дітьми: 1) розширення можливостей спонтанної гри; та 2) організація завдань і вправ, які стимулюють допитливість дітей.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Коли діти граються, відбувається спонтанне навчання. Це відбувається, поки діти досліджують, відкривають світ і думають самостійно. Вихователі, які працюють із дітьми дошкільного віку, також можуть цілеспрямовано розширити навчання дітей шляхом взаємодії з ними та планувати заняття і вправи для цілеспрямованого навчання та розвитку. У рамках програми, спрямованої дітьми, або програми на основі гри, вони роблять це двома способами:

- розширення спонтанної гри
- планування вправи для пробудження цікавості.

Цілеспрямоване (сплановане) викладання шляхом розширення спонтанної гри відбувається тоді, коли вихователь взаємодіє з дитиною з метою розширення її розуміння чи можливостей у рамках гри, спрямованої дитиною. Наприклад, вихователь може звернути увагу дитини на те, що збудована нею вежа зроблена лише з квадратних блоків. Вихователь може запропонувати використати кілька блоків трикутної форми й поспостерігати, чи зможе дитина знайти місце у своїй вежі для цих блоків іншої форми.

Цілеспрямоване (сплановане) викладання через організацію завдань і вправ відбувається, коли педагоги підготовляють ресурси чи

устаткування, щоб залучити дітей до дослідження нових речей, про які вони, можливо, самі не думали. Наприклад, на столі можна покласти декілька малюнків соняшників та вазу із соняхами. Також можна використати горщики з землею та насіння соняшнику. Діти, які виявляють до цього зацікавленість, могли б посадити насіння та спостерігати, як воно росте. Ця вправа не обов'язкова для дітей, це лише можливість. Що цікавішим, більш спонукальним та захопливим виглядає потенційне заняття, то більше шансів, що діти захочуть ним зайнятися.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте в парах.
- Прочитайте приклади з **роздатка 6в** і виберіть три, які цікавлять обох учасників.
- Разом із вашим колегою складіть план цілеспрямованого навчання для трьох прикладів, які ви обрали.
- Далі сплануйте один метод розширення спонтанної гри та один метод підготовки стимулювальної діяльності для кожного прикладу.
- Приєднайтесь до іншої пари, щоб поділитися та порівняти ідеї. Чи придумані вами вправи керовані вихователем чи спрямовані дитиною? Чи педагоги дозволяють дітям розширити свою гру, своє розуміння та навички?

.....

Примітка для тренера. Не критикуйте тих учасників, які звикли до підходів, що спрямовуються педагогом, і пропонують відповідні варіанти. Головна ідея тут полягає в тому, що вихователі відіграють важливу та експертну роль у забезпеченні та підтримці навчання дітей, але розвиток і виховання дітей дошкільного віку повинні якомога більше спрямовуватися саме дітьми.

.....

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Ви можете використовувати ці зразки відповідей як підказки, якщо необхідно.

Цього тижня є культурно значущий день, важливий для деяких дітей і сімей закладу. Ви хочете відзначити та вшанувати цей день.

Розширення спонтанної гри:

Педагоги згадують цей день під час заняття дітей. Наприклад, коли діти сміються і розважаються на гойдалках, вихователька каже, наскільки вона рада, що вони веселяться, особливо сьогодні, оскільки це надзвичайно особливий день. Вона називає це свято й пояснює, чому воно особливе. Коли діти співають або танцюють під музику, вихователька може звернути увагу дітей на гарні пісні й запитати, чи знає хтось із них особливу пісню, пов'язану з цим визначним днем. Вихователька може запитати, чи є в дітей

питання щодо цього дня, і перевірити, чи можуть інші діти відповісти. Вихователька допомагає дітям висловлювати свої ідеї, і якщо це необхідно, сама допомагає з деякими відповідями.

Підготовка вправи:

Стіл ставлять у незвичному місці, щоб діти це помітили. На столі лежать фарби та різні предмети в кольорах, які відповідають кольорам цього особливого дня. З великих аркушів паперу вже вирізано відповідні форми, які символізують та вшановують цей особливий день. Якщо діти вирішили зайнятися творчою роботою, художні роботи, які вони виготовлять, будуть виставлені на вході поряд із банером із назвою особливого дня.

Наближається сезон грипу, і ви хочете підвищити обізнаність дітей про гігієну рук.

Розширення спонтанної гри:

Щоразу, коли діти мийуть руки, вихователі наголошують на важливих етапах цього процесу, використовуючи ті самі слова та фрази, а біля умивальників висять картинки, на яких візуально зображено необхідні етапи миття рук. Коли вихователі спілкуються з дітьми, вони вказують на час, коли їм може знадобитися помити руки, або запитують дітей: «Тепер у нас брудні руки, що будемо робити?».

Підготовка вправи:

Вихователі ставлять відра з водою та кладуть мило й надуті гумові рукавички, щоб діти могли попрактикувати миття «рук». З паперу вирізають велику руку для того, щоб діти могли прикрасити (або забруднити) її, використовуючи миски з болотом або клей та куски листя, кори, палички тощо. Вихователі можуть запитати, чи знають діти, чому важливо мити руки, і допомогти їм висловити свої ідеї, використовуючи звичні слова і фрази та приклади.

Дитина, яка відвідує заклад, належить до етнічної меншини. Ви помічаєте, що інші діти не приймають її до своєї гри.

Розширення спонтанної гри:

Коли діти беруть участь у спонтанній грі, вихователі запрошують цю дитину до заняття та звертають увагу на те, чим вона може допомогти. Вихователі знайомлять дитину з іншими дітьми, називаючи її на ім'я. Вихователь звертає увагу на її сильні сторони та інтереси під час вправ чи занять у малих групах.

Підготовка вправи:

Великий шматок матеріалу або парашут кладуть посередині кімнати або в ігровій зоні на вулиці. Дітям, які виявляють зацікавленість, пропонують взятися за край і спробувати підкидати м'яч догори так, щоб він не випав. Вихователь використовує це заняття, щоб наголосити, наскільки ми потрібні одне одному, і що коли ми всі граємо разом, у нас краще виходить.

Нещодавно заклад почав відвідувати хлопчик із порушенням слуху. Він спілкується жестовою мовою. Жоден з інших дітей ще не знає жодних жестів жестової мови.

Розширення спонтанної гри:

Вихователі використовують жести, щоб називати й позначати речі, коли вони взаємодіють із дітьми під час гри. Вони також можуть відповідати на запитання за допомогою жестової мови, ставити запитання жестовою мовою або прямо сказати: «Так ми називаємо цю річ жестовою мовою».

Підготовка вправи:

На полиці з'являється книга жестової мови. Коли діти проявляють до неї інтерес, вихователі демонструють жести та заохочують дітей спробувати повторити їх.

Пісні, які вихователі часто співають із дітьми, паралельно відтворюються жестовою мовою.

Дитині дуже цікаво грати з динозаврами. Він любить грати наодинці і не допускає інших до своєї гри.

Розширення спонтанної гри:

Коли дитина грається з динозавром, вихователь дає іншій дитині іншого іграшкового динозавра, щоб вона могла ним погратися. Якщо дитина цього сама не помічає, вихователь звертає його увагу на те, що робить інша дитина зі своїм динозавром. Вихователь підказує, що динозаври можуть бути друзями й люблять гратися разом.

Підготовка вправи:

В ігровій зоні можна розмістити велику коробку з динозаврами. Вихователь звертає увагу дитини на те, що інші діти роблять із динозаврами (наприклад, «Дивись, Катруся балансує своїм динозавром на голові», «О, я бачу, ці хлопчики зробили маленький будиночок для своїх динозаврів»).

Дитина виявляє інтерес до барабанів і гучно б'є палицями по коробках.

Розширення спонтанної гри:

Вихователь імітує такт, який видає дитина, але тихіше. Вихователь пропонує дитині погратися на вулиці, щоб можна було вдосталь пошуміти, і нікого при цьому не турбувати.

Підготовка вправи:

Місцевого барабанщика з різноманітними інструментами запрошують відвідати заклад, щоб діти могли з ним поспілкуватися і спробувати пограти на інструментах. Він грає на інструментах, і якщо дітям це цікаво, вони чемно можуть спробувати пограти на інструментах самі.

Група дівчат протягом усього дня в закладі вдають із себе котів.

Розширення спонтанної гри:

Вихователь розширює їхні знання про котів, їх особливості та здібності. Наприклад, коли вони видираються нагору, вихователь каже, що коти майже завжди приземляються на лапи, або коли вони бігають, вихователь каже, що коти вміють підкрадатися і можуть ходити безшумно.

Підготовка вправи:

Вихователь може одного разу одягнути котячі вуха та хвіст, і коли діти

виявлять до них інтерес, запросить їх до столу, на якому лежать заздалегідь підготовлені матеріали, щоб діти могли зробити собі котячі вушка та хвостики та одягнутися в котів. На дитячих личках можна навіть намалювати котячі вуса.

Заняття 7

Використання предметів із реального життя, щоб стимулювати навчання

Заняття 7. Використання предметів із реального життя, щоб стимулювати навчання

Ключові питання, які потрібно опрацювати під час цього заняття

Немає значення, чи ви проводите навчальне заняття на весь день, чи просто коротеньке обговорення, спробуйте охопити вказані нижче ключові питання.

- Що більше чуттів задіяно, то більше діти можуть навчитися. Найкращі ресурси, які допоможуть усім дітям бути залученими і вчитися, — мультисенсорні.
- Маленькі діти найкраще навчаються та розвиваються, коли їхнє навчання пов'язане з реальним світом. Педагоги можуть надати дітям можливість взаємодіяти з реальним середовищем, реальними людьми, реальними місцями та реальними і знайомими ресурсами.
- Доступні, недорогі та універсальні ресурси дозволяють дітям гратися творчо та спонтанно. Оскільки не існує встановленого способу їхнього використання, усі діти можуть досліджувати ці матеріали відповідно до своїх інтересів і можливостей.

Виконайте з учасниками декілька з нижченаведених вправ на свій вибір. За потреби передивіться відповідний уривок відео: 32:55—37:00

АБазові вправи

Вправа 7.1. Мультисенсорні ресурси

⌚ 40 хвилин

Основна мета вправи

Розглянути, як ресурси в закладі дошкільної освіти підтримують мультисенсорне навчання та як їх можна вдосконалити.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Часто кажуть, що діти вчаться на практиці. Дійсно, діти використовують усі свої органи чуття, щоб досліджувати навколишній світ, тому можна сказати, що діти навчаються мультисенсорно. Педагоги використовують ці знання, щоб сприяти навчанню й розвитку, оскільки що більше чуттів задіяно та активовано, то більше зв'язків формується в дитячому мозку. Крім того, у різні моменти діти віддають перевагу різним органам чуття, тому створення сенсорного середовища допомагає всім дітям брати участь і вчитися.

Напишіть слово «мультисенсорний» посередині фліпчарта й дайте учасникам такі інструкції:

- Проведіть мозковий штурм та назвіть усі можливі ознаки, за якими відрізняються предмети, які тренер напише на фліпчарті / дошці (наприклад, розмір, форма, товщина, колір, яскравість, вага, звук, смак, запах, текстура).

За допомогою кольорових олівців або маркерів позначте іншим кольором кожен групу сенсорних властивостей на фліпчарті (наприклад, жовтий = смак, червоний = дотик, синій = запах, зелений = вигляд, рожевий = звук). Використовуйте той самий колір для подібних властивостей (наприклад, який предмет на дотик: текстура, товщина, м'якість, вага — все, що позначає дотик, повинно бути позначено червоним кольором).

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Мультисенсорні навчальні ресурси — це предмети з реального життя. Картки з завданнями / робочі аркуші та робочі зошити не мають такої мультисенсорності, оскільки подають ідеї за допомогою мови та зображень. Діти в ранньому віці пізнають світ насамперед за допомогою сенсорних досліджень реальних об'єктів.

.....
Примітка для тренера. Це заняття наголошує на необхідності взаємодії дітей із різноманітними предметами з реального життя для їхнього мультисенсорного розвитку. Його ціллю є поставити під сумнів практику використання робочих аркушів та робочих зошитів із маленькими дітьми. Водночас, розмовна мова (наприклад, розмови, пісні, вірші та оповідання), письмова мова (наприклад, знаки, слова в книгах) і картинки (наприклад, плакати, збірки оповідань, фотографії, малюнки тощо) є важливою частиною сенсорного середовища навчання. Розвиваючись, діти все частіше хотітимуть взаємодіяти з більш абстрактними уявленнями, і педагоги повинні реагувати на це.
.....

Дайте учасникам такі інструкції:

- У вас є п'ять хвилин, щоб зібрати в кімнаті якомога більше предметів із реального життя.
- Охочі називають предмет, який вони принесли, і описують різні сенсорні властивості, які йому притаманні. Наприклад, **чашка чаю** на вигляд червона, кругла та блискуча, на дотик гладка, тверда та трохи важка. Вона пахне чаєм. Коли я стукаю по ній, лунає глухий звук. **Ключі у зв'язці** на вигляд гострі й зубчаті, на дотик лискучі й холодні. Дзеленчать, коли ними потрусити, пахнуть металом.

Запросіть п'ять — шість охочих. Заохочуйте їх творчо підійти до опису чуттів і не хвилюватися з приводу того, «правильні» слова вони підібрали чи ні.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Через фізичні порушення деякі діти в процесі навчання більшою мірою залежать від одного чи кількох чуттів. Наприклад, незряча дитина може брати активнішу участь, коли ресурси мають текстуру та звукові властивості. Дитині, яка має слабкий зір, можуть подобатися яскраві кольори та іграшки, які світяться.

Усі діти віддають перевагу одним органам чуття перед іншими в різні моменти. Наприклад, деякі діти люблять ігри, під час яких легко забруднитися, тоді як іншим подобаються гладкі, м'які та пухнасті поверхні.

Деяких дітей певні сенсорні сигнали турбують та/або втомлюють (наприклад, гучні звуки, ігри, під час яких можна забруднитися, яскраве світло або окремі кольори).

В інклюзивній освіті ми розуміємо, що діти мають різні сенсорні інтереси та потреби. Ми дізнаємось про вподобання та потреби дітей, з якими працюємо, і забезпечуємо доступність мультисенсорних навчальних ресурсів для дослідження.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Якщо можливо, працюйте в групах із тими людьми, з якими ви зазвичай працюєте разом.
- Складіть зі своєю групою список наявних у вашому закладі ресурсів для таких типів ігор:
 - ігри з водою,
 - ігри з конструктором,
 - ігри з м'ячем,
 - книжки,
 - малювання,
 - аплікації.
- Використовуйте кольорові маркери для позначення чуттів, які стимулюють різні ресурси у вашому списку. Використовуйте ті самі кольорові коди, які ви використовували під час мозкового штурму для позначень на фліпчарті. Що різнобарвніший ваш список, то більше у вас мультисенсорних ресурсів.
- Долучіться до іншої групи, щоб дві групи працювали разом у «супергрупі».
- Опишіть свій список іншій групі.

- Обміркуйте разом, як ресурси можуть змінитися, або доповніть ваш перелік ресурсів, щоб зробити їх більш мультисенсорними. Наприклад, краще, щоб чашки були різного кольору, а не однакові. М'ячі можуть бути великими, маленькими, м'якими, твердими, пухнастими, зі звуком тощо. Коли щось стимулює чуття, ви можете посилити стимулювання. Наприклад, синій м'яч стимулює візуальне чуття, але блискучий або лискучий м'яч може доповнювати та посилювати візуальне стимулювання. Ви можете скористатися ідеями іншої групи або придумати більш інноваційні ідеї. Порада: спробуйте придумати недорогі ідеї, наприклад, з використанням ресурсів, що доступні вдома, у громаді та природному середовищі.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Ви можете використовувати ці ідеї, щоб допомогти групам, якщо їм бракує своїх.

Ігри з водою

Забарвлена вода, тепла вода, кубики льоду, запах лавандової олії у воді. Чашки, глечики, лійки, сита, трубочки.

Ігри з конструктором

Важкі та легкі елементи конструктора, дуже маленькі та дуже великі елементи, кольорові елементи, м'які елементи, елементи з вбудованим звуком усередині (наприклад, порожнисті з кульками всередині, які можна потрясти).

Ігри з м'ячем

М'ячі з дзвіночками всередині, повітряні кулі, кулі з підсвіткою, м'які кульки, м'ячики-сквіші, м'ячики з пухирцями чи голчасті, великі м'ячі.

Книжки

Кольорові малюнки, рельєфні сторінки, книжки з віконцями, книжки великого розміру.

Фарби

Яскраві кольори, пастельні кольори, густа фарба, рідка фарба, ароматизована фарба, фарбування фактурних предметів — листя, гофрованого картону, камінців, малювання пальцями, малювання губкою.

Аплікації

Листя, ароматизовані квіти, жмаканий папір, ракушки-черепашки, вирізані орнаменти, вата.

Б Важливі теоретичні питання до обговорення

Вправа 7.2. Навчання в реальному світі

🕒 90 хвилин

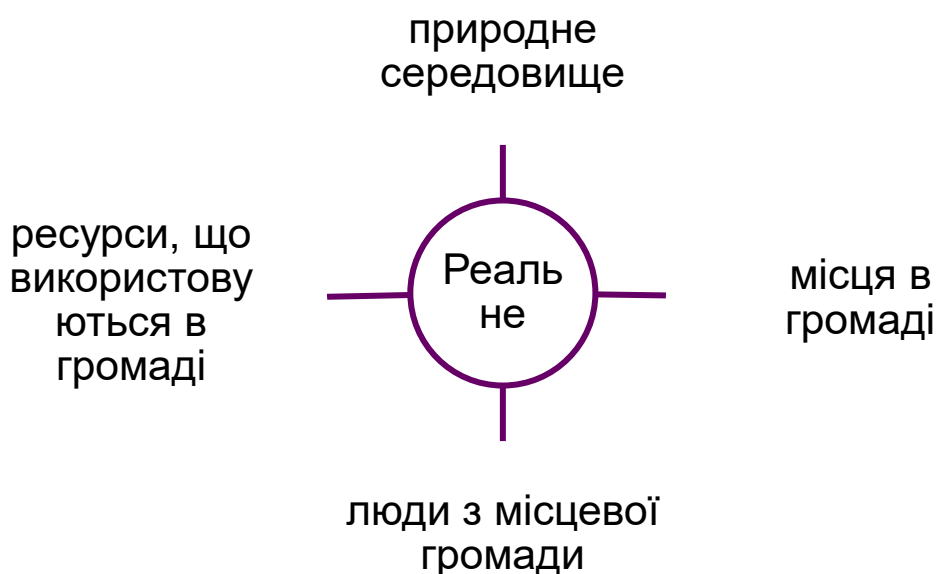
Основна мета вправи

Подумати про шляхи посилення зв'язків між тим, чого діти навчаються в дошкільному закладі, та реальним життям.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Маленькі діти краще навчаються та розвиваються, коли існує чіткий зв'язок між освітнім ресурсом чи досвідом та їхнім повсякденним життям. Це допомагає дітям зрозуміти ресурси та досвід, розширити свої можливості в повсякденному житті й розвинути любов до навчання. Навчання в реальному світі пов'язує середовище навчального приміщення з діяльністю, місцями та людьми, які є важливими для дітей.

Намалюйте на фліпчарті наведену нижче схему та поясніть, що це чотири речі, які пов'язують нас із реальним світом, і які ми можемо підтримувати в дошкільних закладах:

Дайте учасникам такі інструкції:

- Якщо можливо, працюйте в групах із тими людьми, з якими ви зазвичай працюєте разом.
- Намалюйте схематичну карту розташування вашого закладу дошкільної освіти в громаді / районі.
- Намалюйте місця, що знаходяться в пішій доступності, які діти могли б дослідити разом із вами. Це можуть бути парки, заповідники, пляжі, ліси, ферми, пішохідні маршрути, сади, садові кооперативи, ставки, струмки, великі дерева або визначні пам'ятки. Зверніть особливу увагу на місця в природному середовищі.
- Зробіть коротку презентацію своєї карти всій групі.

Далі:

- У групах подумайте, кого з громади ви могли б запросити відвідати заклад, щоб поспілкуватися з дітьми та поділитися практичним навчанням. Це можуть бути представники різних професій (наприклад, фермери, крамарі, лікарі, вчителі, науковці, танцюристи), місцевих служб (наприклад, пожежники, поліціянти тощо) та люди, які можуть поділитися з дітьми вміннями чи хобі (наприклад, музика, ткацтво, мистецтво, спорт, історії).
- Обговоріть, як ви могли б надати цим зустрічам ігрового характеру, щоб вони не були традиційним виступом дорослих перед дітьми.
- Коротко презентуйте свій список усієї групі та поділіться своїми ідеями щодо забезпечення ігрового характеру цих зустрічей.

Далі:

- Подумайте про зовнішнє середовище вашого закладу. Чи є поруч сади чи природні об'єкти, які діти могли б дослідити? Куди вони можуть піти самі, і де їм потрібен супровід та нагляд дорослих? Намалюйте схему розташування доступних об'єктів.
- Зробіть коротку презентацію свого аналізу перед усією групою.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Часто в класах для дітей дошкільного віку є штучні матеріали та іграшки, мало пов'язані з реальним світом. Однак не завжди є можливість відвідати місця за межами закладу. Педагоги, які працюють із дітьми дошкільного віку, можуть використовувати ресурси, що заохочують дослідження реального світу. Це речі, які знайомі та актуальні для дітей. Замість пластикового барабана, використовуйте барабан, який зазвичай використовується в громаді. Замість пластикових іграшок для пісочниці,

використовуйте справжні лопати, відра й тачки. Замість дорогих наборів для ігор із водою, можна використовувати каструлі, глечики та лійки, які зазвичай є на кухні кожного помешкання. Ці ресурси є привабливішими для дітей. До того ж вони, зазвичай, недорогі.

Напишіть такий список на дошці або фліпчарті:

- пластиковий чайний набір,
- одяг супергероя,
- картинки-розмальовки,
- конструкція-лазанка,
- брязкальця, дзвіночки та пластикові барабани.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Працюйте індивідуально. Подумайте про ресурси з реального життя, які ви можете використовувати для кожного з пунктів у цьому списку.
- Озвучуйте свої ідеї, щоб тренер записав їх на дошці.
- Складіть особистий список реальних ресурсів, які ви хотіли б мати у своєму закладі.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Слухаючи наступну історію, робіть нотатки про навчання та розвиток, які можуть відбутися із залученими дітьми.

Прочитайте вголос **роздаток 7а**, навчання про яблука в реальному світі.

Дайте учасникам такі інструкції:

- обговоріть у великій групі, що діти могли б опанувати;
- обговоріть, які навички вони використовували і практикували;
- обговоріть, чому такий спосіб навчання та розвитку є важливим для дітей.

Нагадайте учасникам:

Навчання в реальному світі дозволяє дітям досліджувати, досвідчувати й думати про навколишній світ. Діти приймають рішення стосовно того, чи брати участь і як саме. У такому виді діяльності немає обов'язкових результатів, яких потрібно досягти.

В Детальніший розгляд конкретних питань

Рекомендуємо зосередитися на деяких конкретних питаннях, що порушуються в цьому розділі. Ключове питання — це:

- Вільні деталі

Вправа 7.3. Вільні деталі

🕒 60—90 хвилин

Основна мета вправи

Підкреслити, що в наших громадах є ресурси для мультисенсорного навчання і пізнання реального світу.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Однією з найстаріших видів гри є гра за теорією «вільних деталей», коли діти творчо і спонтанно грають із тим, що знаходять. У природному середовищі є вдосталь вільних деталей. Коли діти відвідують ліси або пляжі, вони використовують палички, каміння, черепашки та листя, щоб вигадувати, розв'язувати проблеми та конструювати. В антропогенному середовищі нам, можливо, доведеться забезпечити їм ці «вільні деталі».

«Вільні деталі» можуть бути різними, залежно від того, хто їх використовує, де вони знаходяться і що цікавить дітей. Їх можуть запропонувати вихователі, або діти можуть самі їх зібрати. Немає визначеного способу використання вільних деталей. Діти самостійно приймають рішення. Їх можна переміщати, носити, поєднувати, складати в рядочок чи на купку, розбирати й збирати будь-яку кількість у будь-який спосіб. Не існує жодних обмежень. Гнучкість «вільних деталей» робить їх ідеальними для інклюзивної освіти. Незалежно від віку, рівня можливостей чи потреб, діти можуть досліджувати матеріали так, як їм підходить.

«Вільні деталі» можна придбати, але частіше їх можна знайти або переробити та зібрати. Групи місцевих активістів, місцеві бізнеси та батьківські групи можуть допомогти зібрати ці деталі. «Вільні деталі» не є альтернативою дорогим іграшкам для країн, у яких менше ресурсів. У країнах усього світу ці предмети цінуються через їхні реалістичні та мультисенсорні якості. «Вільні деталі» дозволяють дітям думати, замість того щоб обмежуватись певними інструкціями, граючись готовими іграшками.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Вийдіть на вулицю і зберіть у саду кілька предметів. Серед них можуть бути камінці, квіти, насіння, гілочки, листя.

.....

Примітка для тренера. Якщо місце проведення не має зовнішньої території або не підходить для цієї справи, попросіть учасників принести з дому «вільні деталі» або принесіть власні.

.....

- Працюючи парами, спробуйте пограти своїми предметами і придумайте три різні речі, які можна зробити, використовуючи ці предмети (наприклад, побудувати будинок, скласти з них візерунок, порахувати, викласти в рядочок).
- Подумайте про три різні навички, які діти можуть використовувати та розвивати, граючись із вашими предметами.

Міняйтеся парами. Якщо можливо, сфотографуйте предмети та способи їхнього використання. Ці фотографії згодом можна передати учасникам, або навіть показати іншим учасникам відразу на місці.

Підготуйте шість великих аркушів для фліпчарта з такими заголовками:

- природні ресурси
- пластик
- дерево
- скло та кераміка
- тканини
- пакування
- контейнери для зберігання та експонування

Розмістіть аркуші для загального огляду або розкладіть їх на столах.

Дайте учасникам такі інструкції:

- Передавайте аркуші одне одному і спробуйте додати принаймні дві ідеї «вільних деталей» до кожного. Напишіть або намалюйте власні ідеї. (Тренерові, можливо, доведеться навести кілька прикладів для кожного аркуша, щоб учасникам було легше почати працювати самостійно. **Роздаток 76** пропонує кілька ідей щодо природних ресурсів.)
- Зробіть фото кожного малюнка та збережіть як ресурс для себе, або складіть свій власний список вільних деталей, які можна знайти.

Відповіді, яких можна очікувати від учасників

Нижчеподані приклади можна використовувати для допомоги учасникам.

Природні ресурси

Камінці, черепашки, пір'я, шишки, листя, палички, жолуді, квіти, насіння, сушена квасоля, мох, стручки, колоди.

Дерево

Корки, прищіпки для одягу, дерев'яні намистини, ніжки стільців, дерев'яні елементи конструктора, обрізки деревини.

Пластик

Ковпачки від пакета з молоком, пляшки, труби з ПВХ, порожні контейнери для спецій, кільця для штор, бігуді для волосся, соломка, футляри для компакт-дисків, намистини, палички для льодяників, лійки, пластиковий посуд.

Метал

Гайки й болти, шайби, жерстяна фольга, форми для кексів, магніти, ключі, кришки від пляшок, виделки, ложки, металеві кришки, дверні ручки, шпильки та затиски для волосся, банки, скріпки, каструлі, пружини.

Скло та кераміка

Кахлі, скляні намистини, кольорові камінці, скляні кульки, покрівельна плитка, горщики для квітів, морське скло для рукоділля, маленькі пляшечки, банки.

Тканини

Обрізки тканини, шарфи, стрічки, шнурки, тасьма, нитка, мотузка, шерсть, гумки.

Пакування

Яєчні коробки, рулони паперу, коробки з-під пластівців, клаптики паперу, обгортковий папір, обгортки з-під жувальних гумок, коробки, нитки.

Контейнери для зберігання та експонування

Коробки, лотки, кошики, форми для кексів, форми для льоду, ящики, металеві банки, скляні банки, ланч-бокси, горщики.

Наголосіть на таких моментах (за бажанням підготуйте презентацію):

Кожен педагог, який запроваджує використання «вільних деталей», має враховувати кілька речей.

Першим і, мабуть, найважливішим є вік дітей. Дрібні «вільні деталі» можуть бути небезпечними та спричинити ризик удушення для дітей віком до трьох років або для дітей, які можуть класти їх до рота. «Вільні деталі» не повинні бути маленькими!

Залежно від рівня нагляду, який ви можете забезпечити за дітьми, ви маєте прийняти рішення, коли й де їх використовувати. Ви можете вибрати лише ті «вільні деталі», з якими діти можуть гратися без нагляду. Деякі заклади повністю побудовані на методиці «вільних деталей», інші використовують їх лише в поодиноких випадках, ще інші тримають їх у шафі та використовують тоді, коли вихователі можуть контролювати їхнє використання.

Приймаючи рішення, які саме «вільні деталі» використовувати, педагогам варто врахувати, чи можна їх порівняно легко зібрати після того, як діти з ними пограють. Чи можна їх використовувати повторно по-іншому, при цьому не зламавши, і чи не будуть вони після цього небезпечними? Чи стануть вони зношеними й непридатними і постійно потребуватимуть заміни?

Необов'язкова додаткова вправа — рольова гра «Занепокоєний вихователь»

Дайте учасникам такі інструкції:

- Рольова гра. Тренер бере на себе роль «занепокоєного вихователя», який вважає, що «вільні деталі» не дуже гарна ідея для використання в їхньому закладі дошкільної освіти. Тренер називає одну з проблем, яка його непокоїть (див. список нижче).
- Один з охочих учасників встає і намагається змінити думку «занепокоєного вихователя». Інший учасник може перебрати на себе цю роль і продовжити дискусію. Інші охочі можуть долучатися, і це може тривати, доки «занепокоєний вихователь» не визнає, що його переконали.
- Тоді тренер висловлює інше занепокоєння.

Тренер може висловлювати проблеми, подані нижче, або додавати інші, що виникають під час обговорення:

- З такими видами ресурсів це виглядає дуже недоладно!

- Діти будуть хаотичними та галасливими, граючись ними!
- Щоб знайти та впорядкувати «вільні деталі», потрібно занадто багато часу!
- Діти можуть заподіяти шкоду собі чи одне одному!
- Діти можуть забруднитися!
- Люди вважатимуть, що ми не хочемо витратити гроші, а просто даємо дітям сміття!

Додатки

Текст фільму й роздаткові матеріали

Розшифрований текст фільму

Інклюзивна практика в контексті дошкільної освіти

Важливість розвитку й виховання дітей у ранньому віці

Розвиток і виховання дітей у ранньому віці дуже важливі.

Діти вчаться навіть до народження.

Те, як ми допомагаємо їхньому розвитку й навчанню в дошкільні роки, впливатиме на них і надалі.

Батьки й опікуни прагнуть дати своїм дітям найкращий старт у житті.

Вони хочуть, щоб діти мали можливості розвиватися, вчитися та розкрити свій потенціал щонайповніше.

Їм потрібно в цьому допомагати.

Важливу роль у покращенні таких можливостей відіграють заклади з розвитку й виховання дітей молодшого віку.

У всьому світі країни беруть на себе зобов'язання забезпечувати доступність та інклюзивний характер послуг із розвитку й освіти для кожної дівчинки чи хлопчика молодшого віку, як-от Цілі сталого розвитку, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю та Конвенція про права дитини.

Усі діти — хлопці й дівчата, незалежно від раси, мови спілкування, віросповідання, наявності інвалідності, статусу біженця тощо, — повинні мати змогу навчатися разом поруч із місцем проживання.

Є багато видів послуг із розвитку, догляду й освіти дітей молодшого віку. Для них використовуються різні назви.

У вашій місцевості можуть вживатися такі слова, як «дитячий садок», «ясла», «дошкільна група», «заклад дошкільної освіти», «центр раннього навчання», «центр денного догляду» або інші.

Хоч яка б не була назва, усі ці установи повинні бути інклюзивними.

У цьому відео ви побачите деякі прості способи, які допоможуть педагогам будь-якого закладу вдосконалити свою щоденну практику і стати інклюзивнішими.

Якими мають бути інклюзивний розвиток і виховання дітей у ранньому віці?

Інклюзивний розвиток і виховання дітей у ранньому віці дають змогу всім дітям навчатися разом зі своїми однолітками вже змалечку.

Завдяки цьому вони з перших років вчаться радо приймати й цінувати багатоманітність, а це допомагає закласти фундамент інклюзивного суспільства.

Тому важливо, щоби педагоги дошкільної освіти розуміли та сприймали багатоманітність.

Навчаючись разом у неоднорідних групах, діти молодшого віку отримують величезну користь.

Колектив, звичайно, багато дає дітям.

Коли вони в колективі, вони черпають одне від одного стільки енергії.

Вони доповнюють одне одного і стають одним цілим, як пазли, що пасують один до одного й утворюють нову картинку.

(Ольга Сєрова, мама Артема, ЗДО № 2 «Ромашка», м. Миколаївка)

Нашій родині дуже подобається дитячий садок. Лі-Енн дуже щаслива.

Тепер вона має друзів і може грати з іншими дітьми, а не сидіти цілими днями вдома.

(Табісілі Маламбе, мама Лі-Енн, комунальний дошкільний заклад м. Гелігелі)

Я дуже люблю ранкову зустріч як вид діяльності, і ми стараємося таку річ проводити.

Ідея ранкової зустрічі в тому, що кожна дитина, яка знаходиться в колі, має почуватися вільною, має почуватися потрібною, має почуватися важливою.

(Оксана Бура, завідувачка ЗДО № 134, м. Львів)

Наріжним каменем якісного інклюзивного розвитку й виховання дітей дошкільного віку є гра.

Ми вчимося, бавлячись із дітьми.

Якщо ви хочете навчити дітей, ви повинні вміти з ними гратися.

Вони вчаться, граючись.

*(Нтомбі Потгітер, вихователька місцевого пункту догляду / дитячого садка,
с. Лунжу)*

Гра — найдієвіший спосіб раннього розвитку й навчання дитини.

Тому дуже важливо, щоб дошкільні педагоги вміли спрямовувати й підтримувати навчання та розвиток навичок дітей через гру.

Дитячий садок — це від самого початку гра.

Вчимо дітей, граючи.

Та попри те, що вони навчаються, граючись, вони все ж навчаються.

(Ольга Лавриненко, завідувачка ЗДО № 2 «Ромашка», м. Миколаївка)

За допомогою гри діти спілкуються. У грі діти експериментують.

У грі діти пізнають світ. А вихователь у грі виступає як партнер.

(Яна Задирака, методист ЗДО № 2 «Ромашка», м. Миколаївка)

Бавлячись, вони взаємодіють, краще знайомляться одне з одним, вчаться спілкуватися.

Вони міцнішають фізично.

Гра — це для них найкращий спосіб підтримувати фізичне здоров'я.

Ось чому так важливо давати їм час пограти.

Граючи разом, вони спілкуються.

Вони соціалізуються, вчаться робити щось у групах, вчаться робити щось разом.

Вони вчаться ділитися, що дуже важливо, коли вони підростають.

*(Тулї Ґамедзе, вихователька місцевого пункту догляду / дитячого садка
Маглабанені, передмістя Ґобояне, м. Біґ-Бенд)*

Інклюзивний розвиток і виховання дітей молодшого віку, що побудовані на грі, закладають фундамент, завдяки якому діти любитимуть вчитися протягом усього життя.

Коли ви навчаєте дітлахів, ви просто закладаєте фундамент.

Адже хату без фундаменту не збудуєш.

*(Нтомбі Потгітер, вихователька місцевого пункту догляду / дитячого садка,
с. Лунжу)*

Ще один важливий спосіб, за допомогою якого педагоги можуть прищепити дитині бажання вчитися — це створення зв'язків між домом, життям, громадою та навчанням.

Зосереджуючись на інтересах дітей, вихователі плекають їхні творчі здібності та цікавість — якості, які допомагатимуть дітям у подальшому житті.

Дошкільні педагоги також дбають про фізичне й емоційне самопочуття, здоров'я та безпеку дітей, за яких відповідають.

Для цього їм необхідно розуміти індивідуальні потреби кожної дитини.

Якими не мають бути інклюзивний розвиток і виховання дітей у ранньому віці?

Освіта дітей молодшого віку — це не просто етап підготовки до початкової школи.

Ми бачимо, що в деяких контекстах дошкільна освіта не пропагує багатоманітність, не зосереджена навколо забавок і гри, не дає підстав отримувати задоволення від навчання.

Через це в дітей може не сформуватися емоційна стійкість або любов до навчання.

Дітей можуть навчати у великих групах, застосовуючи методи, що призначені для набагато старших дітей.

Деякі програми дошкільної освіти намагаються готувати дітей до школи, навчаючи їх читати й рахувати на шкільному рівні.

Цього можуть хотіти батьки, але такий підхід не придатний для молодшої вікової групи. Через нього діти можуть недоотримати справді важливого для їхнього віку навчання через гру й дослідження світу.

А це ключові навички, які готують їх до шкільного життя.

Є дані, що ранній початок академічного [навчання] не дає дітям переваги.

І це не інклюзивно, адже поміщає дітлахів, які є дуже різними, у жорсткі рамки певних очікувань щодо їхнього розвитку.

Тому, якщо ми хочемо зробити освіту дітей молодшого віку інклюзивною, ми повинні уникати інструктивного викладання в таких закладах.

Не потрібно перетворювати заклади дошкільної освіти на формальні школи.
(Айман Квайдер, консультант з інклюзивної освіти, EENET)

ЩО МОЖЕТЕ ЗРОБИТИ ВИ?

Вдосконалюйте інклюзивну освіту, працюючи з іншими педагогами

Кожному дошкільному педагогу потрібно дізнатися про принципи та практики інклюзивної освіти.

Це можна зробити, відвідуючи навчальні семінари, або за допомогою програм самостійного навчання, як-от, наприклад, цей фільм.

Ви також можете багато дізнатися про інклюзію від колег.

Всіх педагогів, які приходять до нас у садок, ми намагаємося навчити й дати їм розуміння, що не може бути навчання сумне.

Якщо це є навчання біля дерева, то вони не будуть стояти довго біля дерева й розповідати, що це за дерево й чому воно таке.

Вони будуть біля цього дерева взаємодіяти, вони будуть його обміряти, вони будуть грати в якісь ігри з листочками.

Тобто діти все пізнають через гру.

Так є легше дітям, так є легше вихователям, це є набагато цікавіше, як слухати довгі бесіди й розповіді.

(Леся Ковальчук, завідувачка ЗДО № 37, м. Львів)

У вашому закладі можуть бути колеги, які мають досвід роботи з дітьми певної демографічної групи або з певними порушеннями.

Ви можете спитати їхню думку або попросити пораду, яка допоможе вам краще підтримувати дітей у вашій групі.

Але не очікуйте, що колеги, які мають спеціальні знання, візьмуть на себе відповідальність за навчання ваших вихованців.

Допомагати вашим учням розвиватися та вчитися — це ваша відповідальність.

Співпрацюючи з іншими педагогами в команді, ви можете поділитися своїми тривогами, ідеями й досвідом.

Це може допомогти вам краще впоратися з труднощами, що виникатимуть, коли ви намагаєтеся сприяти навчанню та розвитку дітей.

Ми маємо часто збиратися, обговорювати цілі, складаємо індивідуальну програму розвитку кожної дитини.

І важливо є те, які цілі ставимо дитині. Як мінімум раз на три місяці ми збираємося й обговорюємо, чи цілі досягнуті, чи правильні методи використані для того, щоб дитина розвивалась.

Чи, можливо, ціль неправильно вибрана, і нам потрібно щось змінювати.

(Леся Ковальчук, завідувачка ЗДО № 37, м. Львів)

Зазвичай заклади дошкільної освіти не такі формалізовані, як початкова чи середня школа.

Це дає вам і педагогам, з якими ви співпрацюєте, більше можливостей, щоби бути гнучкими в організації й проведенні навчання, а також у забезпеченні інклюзії.

Наприклад, ви можете застосовувати метод командного навчання, коли ви плануєте і проводите заняття разом із колегами.

А для деяких видів діяльності можна зводити разом різні групи дітей.

Наприклад, тут учні середньої школи й дошкільнята займаються разом: грають і вчаться одне від одного.

Зрозумійте особливості розвитку й потреби кожної дитини

Педагоги інклюзивної дошкільної освіти повинні мати базове розуміння соціального, фізичного, розумового, комунікаційного й емоційного розвитку дитини.

Усі діти розвиваються у своєму темпі, а тому потрібно регулярно спостерігати за кожним вихованцем.

Ви можете спостерігати за дошкільнятами, щоби зрозуміти й відстежити їх індивідуальний розвиток, зацікавлення, сильні сторони та потреби.

Проте не потрібно порівнювати одних дітей з іншими.

Я проводжу моніторинг, щоб виявити знання дітей, дізнатися, як діти засвоїли ту чи іншу програму.

Або, коли ми впроваджуємо якісь нові методики, спостерігаємо, чи є позитивна динаміка цієї методики, чи подобається вона дітям і чи вони її засвоюють.

І для того, щоб виявити здібності — творчі здібності дітей і так далі.

(Яна Задирака, методист ЗДО № 2 «Ромашка», м. Миколаївка)

Ви повинні помічати, коли якась дитина розвиває ті чи інші навички повільніше, швидше або інакше, ніж очікується.

Тоді ви можете адаптувати методи навчання для цієї дитини.

Ви можете попросити батьків чи опікунів дітей, або інших педагогів, які мають більше спеціального досвіду, щоб вони допомогли вам адаптувати навчальну діяльність до потреб цієї дитини.

Надання дитині дієвої підтримки в молодшому віці може допомогти запобігти поглибленню затримки розвитку.

Ви можете допомогти визначити, коли дитині потрібна реабілітація чи медична допомога.

Ви точно не зобов'язані бути фахівцем із медицини, але ви можете співпрацювати з іншими службами, щоб разом виявляти потреби дитини й працювати з ними.

Я зустрівся з мамою Лі-Енн, щоб побачити, як ідуть справи.

Спершу ми виявили цю дитину, оцінили її здоров'я та фізичні [можливості й потреби].

Після того ми почали співпрацювати з командою з Кейптауна.

Вони зробили візок.

А ми пристосували [його] для дитини.

Тепер дівчинка ходить у школу.

(Джеймс Тсабедзе, керівник програм громадської організації Vusumnotfo, м. Пірз-Пік)

Ось декілька простих порад, які допоможуть вам спостерігати за розвитком дитини.

- Спостерігайте за її діями, мімікою, жестами й поведінкою.
- Звертайте увагу на розвиток мовлення дитини, коли діти розмовляють і спілкуються одне з одним.
- Спостерігайте за дітьми, коли вони перебувають на самоті, у парах і в групах.
- Спостерігайте за дітьми під час різних занять, у яких проявляються їхні соціальні, фізичні, розумові, комунікаційні та емоційні навички.
- Зауважуйте, що цікавить дітей, а від чого їм нудно.
- Спостерігайте, як вони взаємодіють зі старшими дітьми або дорослими.
- Долучайтеся до їхніх ігор і розмов.

Співпрацюйте з батьками й опікунами

Родина й дім найбільше впливають на розвиток дитини в ранньому віці.

Тому між досвідом, який дитина отримує вдома і в інклюзивному закладі дошкільної освіти, повинен бути тісний зв'язок.

Якщо діти мають підтримку й почуваються комфортно, вони краще розвиватимуться і вчитимуться, особливо в молодшому віці.

Ви повинні створювати багато зв'язків між навчанням, яке ви провадите, і життям дитини вдома.

Включайте в початковий процес звичаї, мови, ігри, події, людей і предмети, з якими діти знайомляться вдома.

Для цього вам слід тісно співпрацювати з батьками й опікунами.

Вони — експерти.

Вони знають свою дитину краще, ніж будь-хто.

Вони можуть розповісти вам, що для дитини є звичним вдома.

Ви можете обмінюватися з ними спостереженнями про зацікавлення, досягнення і труднощі дитини.

На сьогодні я дуже задоволена тим, як склалися відносини між фахівцями дитячого садка і мною як мамою дитини.

Я розповідаю їм усе, що відбувається вдома, як Ілля вдома поводить себе, а фахівці, своєю чергою, розповідають мені, як пройшов його день, чого він навчився, над чим потрібно попрацювати, і ми разом розвиваємо малюка.

(Ніна Арсентьєва, мама Іллі, комунальний ДНЗ № 74, м. Харків)

Звичайно, є батьки, які звертаються по консультації, наприклад: «Що я могла би зробити вдома, щоби підтягнути в чомусь дитину?»

Ми розписуємо, розповідаємо, розкладаємо по полочках, що краще зробити, як організувати цю роботу вдома, як дитину прилучити до чогось.

(Наталія Ковальова, вихователька ЗДО № 2 «Ромашка», м. Миколаївка)

Щоб заохотити батьків і опікунів грати активну роль у розвитку й навчанні їхньої дитини, ви та ваші колеги можете зробити ваш заклад інклюзивним і гостинним місцем для них.

Ви можете створити для них можливості долучатися до певних заходів, навчальної діяльності та обговорень у закладі.

Важливо, щоб ви самі проявляли ініціативу в спілкуванні з батьками.

Щоб краще зрозуміти, що допомагає, а що заважає розвитку дитини вдома, або що заважає дитині відвідувати заняття чи активно в них включатися, вам та вашим колегам, можливо, доведеться здійснити домашні візити.

Різні життєві ситуації, різні сім'ї.

Кожен приходять вранці в садок зі своєю особистою проблемою або радістю.

Усі ми знаходимо спільну мову: і батьки, і ми, і діти. Ось у такому тандемі й працюємо.

(Наталія Ковальова, вихователька ЗДО № 2 «Ромашка», м. Миколаївка)

Іноді, щоб дізнатися більше про життя дітей удома, вам, можливо, доведеться працювати з опікунами, які не є членами сім'ї.

Діти, які не живуть зі своєю сім'єю, можуть стикатися з додатковими перешкодами до залучення в освіту.

Я працюю керівником дитячого будинку «Нкаба Йету».

У нас 15 дітей. Ми приймаємо будь-яких дітей.

Ми намагаємося бути для них домом.

Для більшості наших дітей навчання починається з дитячого садка, що дуже важливо для кожної дитини.

Ми намагаємося регулярно відвідувати садок, щоби підтримувати зв'язок із вихователем і знати, якщо щось іде не так.

Буває, що дитині потрібно більше часу [щоб навчитися чомусь], і це означає, що ви маєте додатково попрацювати з дитиною.

(Махосазана Вілаказі, керівник дитячого будинку «Нкаба Йету», м. Біг-Бенд)

Організуйте привітне і стимулювальне середовище для навчання

Інклюзивні заклади дошкільної освіти повинні бути привітними й радісними, робити навчання цікавим і приємним.

Як інклюзивний педагог ви можете багато чого зробити, щоб досягти цієї мети.

Наприклад:

Упорядкуйте простір так, щоб для різних видів діяльності використовувалися різні зони.

Протягом дня діти мають можливість вільно пересуватися й займатися в різних зонах активності.

Діти працюють як за партами, так і на килимку. Вони мають можливість працювати в куточку природи.

(Оксана Бура, завідувачка ЗДО № 134, м. Львів)

Використовуйте зовнішню територію для навчання в ігровій формі, а також для відпочинку й забавок дітей.

Створіть зону, де зберігатимуться матеріали для ігор і навчання.

Добре впорядкуйте всі матеріали.

Організованість допомагає дітям ставати самостійними, почуватися впевненіше й запам'ятати, де знайти й куди покласти ті чи інші речі.

Зробіть так, щоб діти мали змогу вирішувати, де сидіти: на підлозі, за столом, або, можливо, на стільцях разом із групою друзів — залежно від того, що для них доступніше та зручніше.

Іноді заняття для дітей молодшого віку проходять у непристосованих місцях, як-от у приміщенні громадського центру, або навіть у тимчасових спорудах, як-от намети в таборах біженців.

Та ви однаково можете знайти способи створити для кожного заняття з дітьми інклюзивне, радісне, стимулювальне та яскраве середовище.

Плануйте день і варіюйте навчальні заняття та види діяльності

Розпорядок дня важливий для дітей молодшого віку.

Певна передбачуваність того, що відбуватиметься протягом дня, допомагає дітям почуватися впевненіше.

Як інклюзивний педагог ви повинні бути добре організованими, щоб заняття й середовище не здавалися дітям сумбурними та хаотичними.

Суворий розклад непотрібний і недоречний.

Проте ви можете запланувати час для занять у приміщенні та на вулиці, час приймання їжі.

Також ви можете створити для дітей можливості займатися різними видами ігор упродовж дня.

У нашому дитячому садку, як, мабуть, і в усіх дошкільних навчальних закладах, є режим.

Після зарядки дітей чекає сніданок.

Після сніданку — заняття.

Заняття в нас різноманітні; намагаємося проводити їх весело.

Дуже багато наочних матеріалів, щоб дітям було цікаво.

(Вікторія Капустіна, вихователька, комунальний ДНЗ № 74, м. Харків)

Ви також маєте встановити для дітей чіткі очікування, щоби вони знали, що можна, а що не можна робити.

Зробіть так, щоб усі заняття базувалися на грі.

Дайте дітям можливість обирати, що вони хочуть робити, які матеріали використовувати, чим бавитися.

Діти будуть зацікавлені більше, якщо матимуть можливість грати тими предметами, якими вони хочуть.

Такі види діяльності можуть також допомогти їм розвинути конкретні навички, наприклад, вміння рахувати.

Ми знаємо, що діти вчаться по-різному.

Хтось краще сприймає, коли ви співаєте пісні або читаєте віршики, а хтось навчиться більшому, коли щось побачить.

Інші краще вчаться, коли пограють із чимось своїми руками.

Тому ми намагаємося застосовувати всі ці методи, щоб задовольняти потреби кожної дитини.

*(Тулі Ґамедзе, вихователька місцевого пункту догляду / дитячого садка
Маглабанені, передмістя Ґобояне, м. Біґ-Бенд)*

Ми використовуємо диференційовані підходи.

Звичайно, коли вихователь організовує дітей на заняття, він повинен зважити на те, що є дитина з особливими потребами, і потрібно адаптувати навчальний процес під потреби цієї дитини.

(Леся Ковальчук, завідувачка ЗДО № 37, м. Львів)

Дайте дітям можливість обирати темп своїх занять: вони можуть хотіти робити щось жваве й активне або ж повільне і спокійне; можуть хотіти тиші або ж чинити гамір.

Дайте їм закінчити те, що вони роблять, — не квапте їх переходити до іншої діяльності.

Коли діти мають можливість обирати характер і темп ігрової навчальної діяльності, заняття стають доступнішими й краще відповідають їхнім потребам і здібностям.

Іноді вам буде потрібно пожвавити або заспокоїти дітей.

У цьому можуть допомогти заняття з використанням музики або руху.

Вам потрібно зробити так, щоб діти були активними учасниками кожного заняття.

Використовуйте предмети з реального життя, щоб стимулювати навчання

Діти молодшого віку вчаться краще, коли є чіткий зв'язок між тим, що вони пізнають, і реальним життям.

Ми стараємося забезпечити дітям можливість пізнання на прогулянці.

В нас дуже гарна територія, дуже гарні насадження. Є різні дерева і рослинність, відповідно, діти мають всі можливості для навчання. Ми організовуємо для дітей різні засоби і можливості для навчання.

На території дошкільного закладу створена екологічна стежина, на якій діти мають можливості повчитися, зупиняючись на кожній станції і виконуючи завдання, чи це ігри, чи це розваги, чи це досліди, чи це спостереження, чи пошук якихось предметів, або творчі завдання.

Так діти можуть пересуватися по території і дізнаватись про різні природні явища і про різні предмети, які знаходяться в природі.

(Оксана Бура, завідувачка ЗДО № 134, м. Львів)

Ми використовуємо предмети, які знаходимо на вулиці, або будь-який непотріб. У садочку ми пристосовуємо їх для занять.

У нашому садочку немає навчальних матеріалів, але я збираю на вулиці все, що можу знайти, ми робимо з цього іграшки, і граємо іграшками, які зробили самі.

Ми збираємо камінці, бавлячись із якими, діти вивчають числа.

Надворі ми використовуємо для ігор старі шини.

Діти дуже люблять їх котити.

(Глобсилі Масуку, вихователька, дошкільний заклад Тембелітле, с. Дінгізве)

Як інклюзивний вихователь ви маєте підготувати повсякденні предмети, з якими діти зможуть бавитися протягом дня.

Використання таких речей може допомогти дітям дізнатися про кольори, форми, текстури, запахи, звуки та вагу.

Мультисенсорні предмети можуть бути особливо корисними для дітей із порушеннями слуху чи зору.

Тактильна робота в рамках навчальної діяльності може також допомогти дітям, що потребують додаткової підтримки в розвитку навичок дрібної моторики, або яким важко дається розуміння чи запам'ятовування.

Озброївшись цими ідеями, педагоги дошкільної освіти можуть навчитися працювати в інклюзивніший спосіб, який краще сприятиме навчанню й розвитку всіх дітей.

Роздаток 1а

Інструкції:

- Прочитайте цей роздаток вголос у групі, або кожен учасник може прочитати мовчки.
- Обговоріть порушене в ньому питання і впевніться в тому, що всі розуміють його суть.
- Знайдіть три приклади з досвіду членів групи для ілюстрації цього питання. Якщо ніхто не може нічого згадати, придумайте приклади.
- Виберіть одного представника, який представить питання всій групі, та іншого, який опише приклади.
- Групи можуть проявляти творчість на власний розсуд. Наприклад, вони можуть написати основні пункти на фліпчарті, провести сесію запитань і відповідей, підготувати рольову гру, намалювати або розіграти основні тези.

Розвиток і виховання дітей у ранньому віці закладають фундамент для яскравого майбутнього

Ранні роки дитини часто називають основоположними. Це тому, що знання, установки й навички, набуті в цей важливий період, формують основу для всього подальшого навчання. Навчання в ранньому віці має довготерміновий вплив на здоров'я і поведінку дітей, їхню здатність будувати стосунки, а також на їхні освітні та професійні досягнення. Саме тому в усьому світі дедалі більше ваги надають програмам дошкільної освіти. При цьому багато хто не розуміє, що для реалізації вищезазначених переваг дошкільна освіта має відповідати віку та індивідуальним потребам кожної дитини.

У ранньому віці діти найкраще вчаться через дослідження, гру, стимуляцію, взаємодію з іншими дітьми й педагогами, застосування уяви і творчого хисту. Діти вчаться найкраще, коли педагоги розуміють, поважають і реагують на їхні унікальні вміння та зацікавлення. Якщо дитина навчається в стимулювальному і сприятливому середовищі, вона обов'язково досягне успіху.

Роздаток 16

Інструкції:

- Прочитайте цей роздаток вголос у групі, або кожен учасник може прочитати мовчки.
- Обговоріть порушене в ньому питання і впевніться в тому, що всі розуміють його суть.
- Знайдіть три приклади з досвіду членів групи для ілюстрації цього питання. Якщо ніхто не може нічого згадати, придумайте приклади.
- Виберіть одного представника, який представить питання всій групі, та іншого, який опише приклади.
- Групи можуть проявляти творчість на власний розсуд. Наприклад, вони можуть написати основні пункти на фліпчарті, провести сесію запитань і відповідей, підготувати рольову гру, намалювати або розіграти основні тези.

Діти, готові до школи, чи школи, готові до дітей?

Багато хто вважає, що викладання академічних предметів (зокрема читання, письма, уміння рахувати) у закладах дошкільної освіти повинно відбуватися так само, як і в школах. Критики ж зазначають, що такий інструктивний метод викладання не підходить для малих дітей, оскільки вони найкраще опановують основоположні навички мовної і математичної грамотності через гру й дослідження, часто за підтримки інших дітей і дорослих. Практика використання формального школоподібного викладання в закладах дошкільної освіти називається «школофікацією».

Прихильники «школофікації» в дошкільній освіті переконані, що такий підхід допоможе дітям, коли вони перейдуть у школу. Однак дослідження показують, що ранній початок академічного навчання насправді не дає жодних переваг. Діти, які через свій розвиток не «готові» до навчання з використанням академічних методів, не зможуть ефективно навчатися в такий спосіб. Ба більше, якщо обмежити їхню можливість засвоїти основоположні навички письма, читання та арифметики в спосіб, що відповідає їх віку, то це може негативно відобразитися на їхній успішності в майбутньому. Окрім цього, невдалий досвід, отриманий у намаганнях досягнути нереалістичних цілей, зменшує мотивацію дітей до навчання. Вузька спрямованість на академічне навчання може обмежити можливості дітей опанувати й розвинути цілий спектр навичок, які їм потрібні для успішного функціонування як в системі освіти, так і поза нею. Наприклад, дитина, яка не вміє контролювати свої емоції або співпрацювати з іншими дітьми, опиниться в невідгідному становищі в школі.

Раннє навчання, що відповідає віку дитини, робить акцент як на процесі навчання, так і на його змісті. Під час планування та реалізації навчального досвіду для дитини педагоги керуються її зацікавленнями й рівнем розвитку. Педагоги не викладають на основі вузької навчальної програми, а радше дозволяють дитині досліджувати й пізнавати світ навколо неї та надають при цьому необхідну підтримку впродовж усього процесу навчання.

Розвиток і виховання дітей у ранньому віці — це не просто підготовка до школи. Дошкільна освіта повинна надавати дітям підтримку, щоб допомогти їм досвідчити життя та активно розвиватися тут і зараз.

Роздаток 1в

Інструкції:

- Прочитайте цей роздаток вголос у групі, або кожен учасник може прочитати мовчки.
- Обговоріть порушене в ньому питання і впевніться в тому, що всі розуміють його суть.
- Знайдіть три приклади з досвіду членів групи для ілюстрації цього питання. Якщо ніхто не може нічого згадати, придумайте приклади.
- Виберіть одного представника, який представить питання всій групі, та іншого, який опише приклади.
- Групи можуть проявляти творчість на власний розсуд. Наприклад, вони можуть написати основні пункти на фліпчарті, провести сесію запитань і відповідей, підготувати рольову гру, намалювати або розіграти основні тези.

Чи сприяє школофікація інклюзії?

Школофікація, або школоподібне викладання в закладах дошкільної освіти може зменшити можливості дітей бути включеними й не сприяти включенню інших дітей. Інклюзія значною мірою забезпечується взаємопідтримкою дітей, їх взаємодією між собою і з вихователем, імітацією і навчанням одне в одного. У формальному викладанні майже немає місця для такої взаємодії.

Навчання на основі гри, з іншого боку, дозволяє дітям розслабитися, гратися і розмовляти в природний для них спосіб. Роль педагогів у навчанні через гру — гратися разом із дітьми, підтримувати їх, щоб вони отримували задоволення від досвіду навчання, і слугувати рольовими моделями. Педагоги, за потреби, можуть надавати окремим дітям індивідуалізовану підтримку, поки інші діти працюють у групах або самостійно.

Відчуття приналежності — це наріжний камінь для забезпечення відчуття включення, попри всю багатоманітність дітей. Для створення відчуття приналежності потрібно цінувати й відзначати індивідуальні зацікавлення, сильні сторони й рівень розвитку дитини. За такого підходу дитина, яка розвивається з іншою швидкістю або темпом, отримує необхідну підтримку й заохочення. Якщо ж до цієї дитини застосувати формальне викладання з наперед обумовленим змістом, дитина може відчувати відчуження і невдачу. Такий підхід створює систему переможців і невдах.

Інклюзивна освіта закликає школи й заклади дошкільної освіти бути чутливими до потреб кожної окремої дитини. Відповідно, замість того щоб готувати дітей до школи, можливо, школам варто готуватися до дітей, усіх дітей.

Роздаток 2а

Спільна відповідальність за інклюзію

Роздрукуйте достатню кількість примірників, щоб кожна група мала свій.

Практичні приклади

У дошкільному закладі є незрячий хлопчик. Йому нещодавно придбали тростину, але він ще не вміє нею користуватися для пересування. Тренер із місцевого реабілітаційного центру запропонував прийти в центр раннього розвитку й позайматися з дитиною.

Дитина розмовляє мовою меншини. Її батьки хочуть, щоб вона вивчила основну мову. Один із працівників центру розмовляє мовою дитини. Він проводить багато часу, зокрема з цією дитиною, щоб допомогти їй зрозуміти інших і рутинні процедури.

Дитина час від часу проявляє агресивну поведінку. Працівники переживають, що вона може завдати шкоди іншим дітям. Відповідно, вони виділили окремого вихователя, який грається з дівчинкою окремо від інших дітлахів.

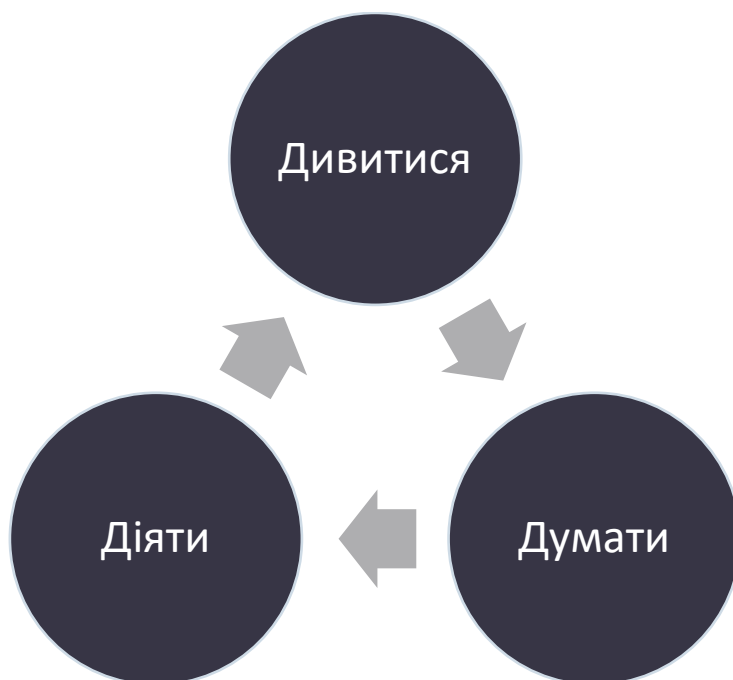
Дитина має синдром Дауна. Щотижня в заклад приходить вихователь із відповідними знаннями і працює з цим хлопчиком за окремим столом над розвитком його мовленнєвих і когнітивних навичок.

Дитина з численними порушеннями ходить у заклад дошкільної освіти. Разом із нею приходить асистент вихователя, який слідкує за тим, щоб дитина могла брати участь у всіх заняттях і видах діяльності, що відбуваються в закладі.

Роздаток 26

Дослідження в дії

Покажіть на фліпчарті або на слайді PowerPoint.

Роздаток 3а

Картки про розвиток дитини

Роздрукуйте і виріжте цей набір карток для однієї з груп.

Самодопомога

Знімає шкарпетки	Знаходить передню сторону одягу	Розстібає ґудзики на собі
Просовує руки в рукави, а ноги — у штанини	Надіває шапку на голову і знімає	Зашнуровує взуття
Витягує руки й ноги, коли її одягають	Знімає простий одяг, який розстібнули	Застібає ґудзики на собі
Розстібає великі ґудзики на дошці	Повністю вдягається, окрім застібок	Взуває взуття

Роздрукуйте і виріжте цей набір карток для однієї з груп.

Соціальна сфера

Втішає товаришів по грі, коли вони засмучені	Передає дорослому книгу, щоб їй почитали або разом подивилися картинки	Сама обирає, з ким дружити
Видає звуки у відповідь на увагу	Готова робити щось по черзі	Бавиться з двома — трьома ровесниками
Реагує на своє ім'я, дивлячись або простягаючи руки, щоб її взяли на руки	Робить вибір, коли просять	Ділиться предметом або їжею з іншою дитиною на прохання
Імітує рухи іншої дитини під час гри	Імітує гру «Ку-ку!»	Повторює віршики / пісні або танцює для інших

Роздрукуйте і виріжте цей набір карток для однієї з груп.

Фізична сфера

Плескає в долоні	«Малює» олівцем	Перегортає по одній сторінці
Будує вежу з трьох кубиків	Робить надріз ножицями	Стискає олівець між великим і вказівним пальцями, спираючи його на середній палець
Тягнеться за бажаними предметами	Свідомо кладе один предмет, щоб узяти інший	Будує вежу з п'яти — шести кубиків
Сидячи, передає предмети з однієї руки в іншу	Перегортає по кілька сторінок книги одночасно	Викидає предмет із коробки

Роздрукуйте і виріжте цей набір карток для однієї з груп.

Когнітивна сфера

Трусить брязкальцем на шнурку	Малює галочку (V), повторюючи за кимось	Називає три форми
Копіює коло	Знаходить предмет, захований під посудиною	Рахує до трьох, повторюючи за кимось
Зіставляє три кольори	Вказує на себе, коли запитують «а де (ім'я)?»	Називає вісім кольорів
Вказує на одну частину тіла, коли просять	Малює вертикальну лінію, повторюючи за кимось	Називає великі й маленькі предмети

Роздрукуйте і виріжте цей набір карток для однієї з груп.

Мова й комунікація

Називає п'ять інших членів сім'ї	Виконує послідовність із двох пов'язаних вказівок	Описує предмети як відкриті або закриті
Використовує «ні» або «не» в мовленні	Відповідає на запитання «Що це?» назвою предмета	Розказує, як використовуються поширені предмети
Поєднує два різні склади під час вокалізації	Розказує знайому історію / оповідання без картинок-підказок	Каже «я», «мене / мені» або «моє», замість свого імені
Повторює звуки, які видають інші	Вказує на 12 знайомих предметів, коли їх називають	Каже п'ять різних слів

Роздаток 36

Листки з відповідями до вправи про розвиток дитини

Самодопомога

Витягує руки й ноги, коли її одягають
Надіває шапку на голову і знімає
Знімає шкарпетки
Просовує руки в рукави, а ноги — у штанини
Взуває взуття
Знімає простий одяг, який розстібнули
Знаходить передню сторону одягу
Розстібає великі ґудзики на дошці
Розстібає ґудзики на собі
Застібає ґудзики на собі
Повністю вдягається, окрім застібок
Зашнуровує взуття

Соціальна сфера

Видає звуки у відповідь на увагу
Імітує гру «Ку-ку!»
Реагує на своє ім'я, дивлячись або простягаючи руки, щоб її взяли на руки
Імітує рухи іншої дитини під час гри
Передає дорослому книгу, щоб їй почитали або разом подивилися картинки
Бавиться з двома — трьома ровесниками
Ділиться предметом або їжею з іншою дитиною на прохання
Робить вибір, коли просять
Готова робити щось по черзі
Повторює віршики / пісні або танцює для інших
Втішає товаришів по грі, коли вони засмучені
Сама обирає, з ким дружити

Фізична сфера

Тягнеться за бажаними предметами

Свідомо кладе один предмет, щоб узяти інший
Сидячи, передає предмети з однієї руки в іншу
Викидає предмет із коробки
Перегортає по кілька сторінок книги одночасно
Плескає в долоні
Будує вежу з трьох кубиків
«Малює» олівцем
Будує вежу з п'яти — шести кубиків
Перегортає по одній сторінці
Стискає олівець між великим і вказівним пальцями, спираючи його на середній палець
Робить надріз ножицями

Когнітивна сфера

Трусить брязкальцем на шнурку
Знаходить предмет, захований під посудиною
Вказує на одну частину тіла, коли просять
Вказує на себе, коли запитують «а де (ім'я)?»
Малює вертикальну лінію, повторюючи за кимось
Копіює коло
Зіставляє три кольори
Називає великі й маленькі предмети
Рахує до трьох, повторюючи за кимось
Малює галочку (V), повторюючи за кимось
Називає три форми
Називає вісім кольорів

Мова й комунікація

Повторює звуки, які видають інші
Поєднує два різні склади під час вокалізації
Каже п'ять різних слів
Вказує на 12 знайомих предметів, коли їх називають
Відповідає на запитання «Що це?» назвою предмета
Називає п'ять інших членів сім'ї
Використовує «ні» або «не» в мовленні

Виконує послідовність із двох пов'язаних вказівок

Каже «я», «мене / мені» або «моє», замість свого імені

Описує предмети як відкриті або закриті

Розказує, як використовуються поширені предмети

Розказує знайому історію / оповідання без картинок-підказок

Роздаток 3в

Типи спостережень

Роздрукуйте по одній копії роздатка для кожної групи.

- Спостерігати за діями, виразами на обличчі, жестами й поведінкою дітей.
- Дивитися, що створюють діти (наприклад, картини, витвори з піску, пластиліну, глини, конструкції з будівельних блоків тощо), і слухати, як вони описують свої творіння.
- Слухати розмови дітей: про що вони говорять і які формулювання / слова використовують.
- Долучатися до гри й розмов дітей.
- Спостерігати, як діти поведуться на самоті, у парах і в групах.
- Помічати, що дітям подобається, а що дається важко (наприклад, самотійна робота або робота з іншими дітьми, малювання, будівництва, уявна гра, переміщення, сидіння на місці, слухання, вибір, донесення своєї думки).
- Спостерігати за тим, як вони взаємодіють із дорослими та іншими дітьми.

Роздаток 3г

Твердження

Роздрукуйте й розріжте на картки, щоб кожна група отримала по одній.

Бачте учня, а не проблему.

Діти є експертами в навчанні.

Діти мають певні знання, навички й установки, які вони можуть використовувати для навчання.

Починайте з того, що є, а не з того, чого немає.

Діти ростуть і розвиваються на основі власних зацікавлень та умінь.

Усі діти можуть вчитися за правильної підтримки.

Роздаток 3г

Зміна фокусу

Роздрукуйте примірники цього роздатка або покажіть на екрані.¹

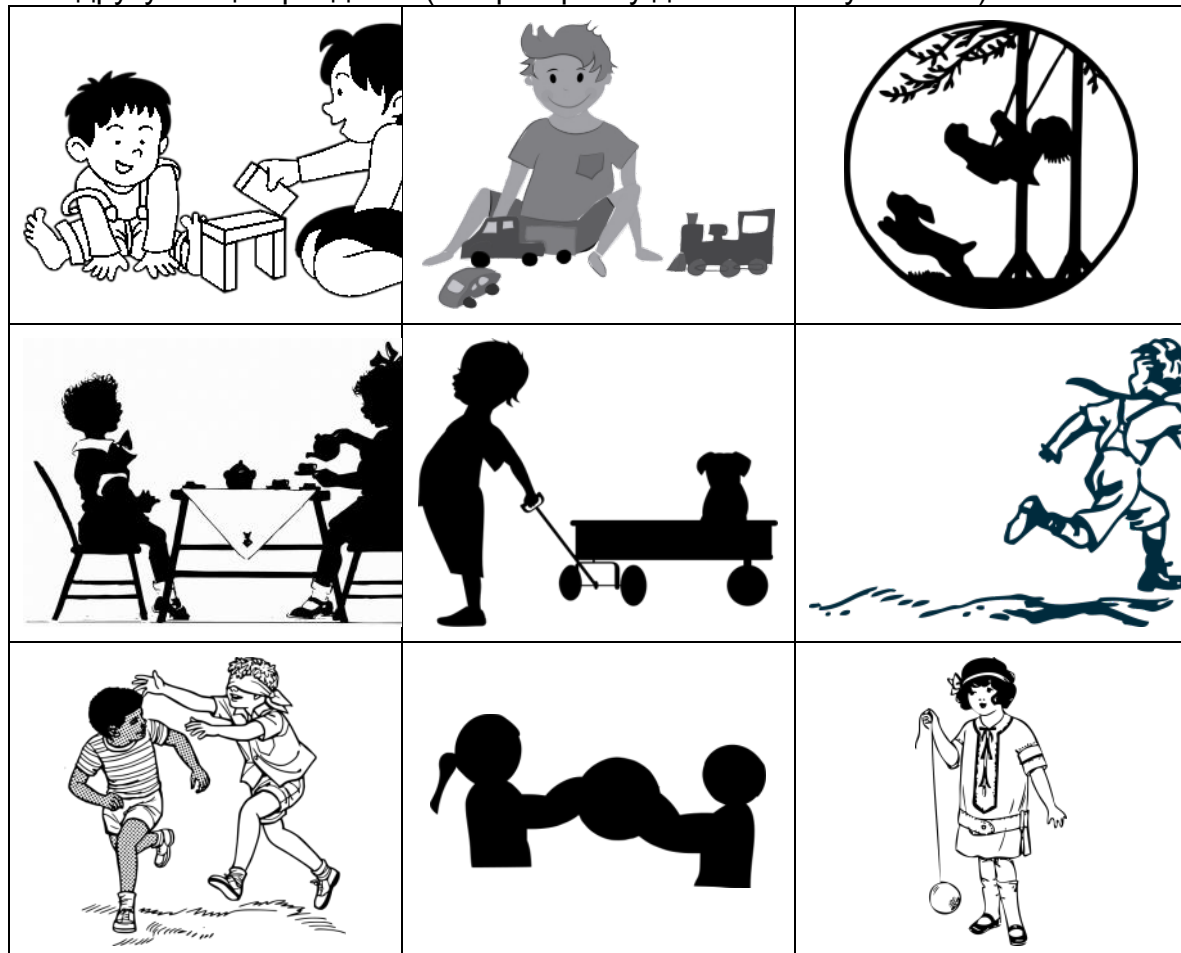

¹ Джерело: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Younggoldwoman.jpg>

Роздаток Зд

Що ви бачите?

Роздрукуйте цей роздаток (по примірнику для кожного учасника).²

² Усі картинки взято з creativecommons.org

1. <https://publicdomainvectors.org/en/free-clipart/Children-playing-image/66726.html>
2. <https://pixabay.com/illustrations/boy-child-children-preschool-toys-1443459/>
3. <https://publicdomainvectors.org/en/free-clipart/Child-on-swing-silhouette-vector-image/16410.html>
4. <https://www.publicdomainpictures.net/en/view-image.php?image=161360&picture=tea-time>
5. <https://freesvg.org/child-pulling-wagon>
6. <https://www.needpix.com/photo/28690/boy-silhouette-kid-running-play-playing-child-joy-fun>
7. <https://svgsilh.com/image/37705.html>
8. <https://svgsilh.com/image/145067.html>
9. <https://www.needpix.com/photo/26238/girl-young-ball-game-playing>
10. <https://www.pickpik.com/boy-dog-friends-pet-animal-love-94907>
11. <https://www.flickr.com/photos/internetarchivebookimages/14762567894>
12. <https://www.wallpaperflare.com/silhouette-adoption-diversefamily-child-motherday-female-wallpaper-agjpf>

Роздаток 4а

Інформація про сім'ю

Роздрукуйте й розріжте на частини, щоб кожна група отримала по одному реченню.

Дитина розмовляє вдома іншою мовою.

Дитина має вдома унікальні звичаї і культуру.

Дитина живе у зведеній сім'ї.

Дитина має труднощі в навчанні.

Дитина довгий час хворіє.

Дитина нещодавно переїхала в країну.

Дитина має фізичну інвалідність.

Роздаток 46

Знання батьків і сім'ї

Роздрукуйте дев'ять примірників і вставте фразу з нижченаведеного списку на місце пропуску в кожному примірнику:

1. прийняття рішень
2. надання довготривалої підтримки
3. відстоювання інтересів
4. постановка цілей
5. планування майбутнього
6. визначення здібностей
7. розуміння темпераменту, мотивації і зацікавлень
8. здоров'я і добробут
9. комунікація / спілкування

Батьки або сім'ї є експертами з _____ (для) своєї дитини, тому що...

Роздаток 5а

Приклади взаємодії

Роздрукуйте й розріжте на частини, щоб кожна група отримала по прикладу.

Ставити запитання і дати дітям достатньо часу для довгих, розгорнутих відповідей.

Проводити з дітьми змістовні розмови про важливі для них речі.

Дозволити дитині керувати обговоренням.

Проводити справжні двосторонні розмови, щоб дитина мала більш ніж достатньо часу поговорити.

Дати дітям час сформулювати і висловити свої ідеї.

Реагувати на індивідуальні потреби.

Помічати, коли дитині потрібна додаткова допомога.

Дозволити дітям вибирати, де, у що і як грати.

Допомогти дітям цінувати участь ровесників.

Втручатися, коли когось виключають, і підтримувати дітей у розв'язанні проблем.

Роздаток 6а

Брудна інклюзивна калюжа

Роздрукуйте зображення у великому форматі або продемонструйте на слайді PowerPoint.³

³ Джерело: Creative Commons <https://pxhere.com/en/photo/1190505>

Роздаток 66

Приклади дітей

Роздрукуйте достатньо копій для кожної групи й розріжте на частини.

Дитина вагається, чи долучатися їй до інших дітей, і ви помічаєте, що цей хлопчик одягнений у дуже чисту та охайну сорочку. Ви знаєте, що його сім'я не заможна.
Дитина має сухість шкіри. Вас непокоїть те, що болото чи вода можуть подразнити її шкіру, але здається, що вона дуже хоче долучитися до гри.
Дитина загородила калюжу й не дозволяє іншим дітям приєднатися до своєї гри.
Дитина користується інвалідним візком і намагається нахилитися, щоб торкнутися болота пальцями.
Дитина хоче приєднатися до гри і продовжує бігати і збирати болото, щоб кидати на інших, сміючись при цьому.
Хлопчик дуже обережно наливає болото в невелику ємність і тривожно дивиться на інших дітей, коли ті наближаються до нього, поки він зосереджено працює.
Дитина стоїть, торкаючись води ногами та пальцями. Вона спостерігає за іншими дітьми, але, здається, їй нудно.

Роздаток 6в

Сценарії для цілеспрямованого (спланованого) викладання

Видрукуйте достатньо примірників, щоб кожна пара отримала по одному.

Цього тижня є культурно значущий день, важливий для деяких дітей і сімей закладу. Ви хочете відзначити та вшанувати цей день.

Наближається сезон грипу, і ви хочете підвищити обізнаність дітей про гігієну рук.

Дитина, яка відвідує заклад, належить до етнічної меншини. Ви помічаєте, що інші діти не приймають її до своєї гри.

Недавно заклад почав відвідувати хлопчик із порушенням слуху. Він спілкується жестовою мовою. Жоден з інших дітей ще не знає жодних жестів жестової мови.

Дитині дуже цікаво грати з динозаврами. Він любить грати наодинці й не допускає інших до своєї гри.

Дитина виявляє інтерес до барабанів і гучно б'є палицями по коробках.

Група дівчат протягом усього дня в закладі вдають із себе котів.

Роздаток 7а

Навчання в реальному світі про яблука

Роздрукуйте один примірник, щоб прочитати вголос.

Група дітей із закладу дошкільної освіти вирушає на екскурсію до місцевого яблуневого саду. Сад належить родині одного з дітей.

Дітям дають кошики, і вони вирушають досліджувати дерева та місця довкола них. На дерева не легко вилізти, але деякі діти намагаються. Деякі яблука впали, і діти їх підібрали. Вони знаходять у яблуках ходи, проточені шкідниками. Група дітей зібралася довкола яблук, у яких є хробаки-плодожерки. Вихователь розбиває яблуко, щоб діти могли побачити, як глибоко проник хробак.

Працівниця саду приносить невелику драбину й допомагає дітям піднятися, щоб зібрати яблука. Вона показує їм, як визначити, які з них дозріли. Коли вони зривають недозріле яблуко, вона відрізає кілька дрібних шматочків, щоб діти, за бажанням, могли скуштувати, наскільки воно кисле. Маючи кошики, повні стиглих яблук, усі діти можуть скуштувати їх.

Повернувшись у заклад, вихователь дає дітям ніж-овочечистку та миски, щоб діти, яким це цікаво, могли долучитися до очищення яблук, готових до консервування. Пізніше того ж дня вихователь та діти нарізають яблука, щоб діти могли їх з'їсти в обідній час, і кожна дитина бере кілька яблук додому, щоб поділитися з родиною.

Протягом наступного тижня яблука готують різними способами: сушать, роблять із них яблучний оцет, яблучний пиріг та тушковане яблуко — усе для того, щоб діти могли їх смакувати. Для приготування кожної яблучної страви вихователь готує робоче місце на столі, щоб діти могли допомогти. Вихователі роблять копії рецептів для дітей, щоб ті могли взяти їх додому.

Власники яблуневого саду згодом привозять молоду яблуню в горщику, яку планують посадити на території ЗДО, щоб діти могли доглядати за нею.

Роздаток 76

Природні ресурси — вільні деталі

Використайте для прикладу⁴

⁴Джерело: Дитсадок Нґамоту, Нова Зеландія

